

SEURAKUNTA SATEENKAAREN PÄÄSSÄ

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisuuden edistäminen seurakunnan nuorisotyössä

Emilia Kaasinen

Opinnäytetyö, kevät 2012

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Etelä, Järvenpää

Sosiaalialan koulutusohjelma

Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön
suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) +

kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Kaasinen, Emilia. Seurakunta sateenkaaren päässä. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisuuden edistäminen seurakunnan nuorisotyössä. Järvenpää, kevät 2012. 64 s., 1 liite.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaaja.

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tutkia kehityshankkeena tehdyn pilottimateriaalin kehitysmahdollisuuksia ja käyttökelpoisuutta seurakunnan nuorisotyössä. Tutkimuksen tarkoitus on myös edistää seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisuutta. Tutkimus toteutettiin haastattelututkimuksena. Tutkimusta varten haastateltiin neljää seurakunnassa nuorisotyötä tekevää henkilöä, jotka antoivat palautetta pilottimateriaalista. Tutkimus on toteutettu yhteistyössä Kirkkohallituksen Kasvatuksen ja perheasioiden asiantuntija- ja yhteistyöyksikön kanssa.

Aineisto kerättiin teorian tiedon ja haastattelututkimuksen pohjalta. Haastattelut tapahtuivat puhelimitse ja ne tehtiin loppuvuodesta 2011. Haastattelututkimuksen muoto oli teemahaastattelu. Tutkimuksen kohteeksi valittiin viisi teemaa, jotka nousivat pilottimateriaalista. Teemat olivat ulkoasu, sisältö, sanoma, ammatillisuus ja toiminnalliset menetelmät.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että materiaalin ulkoasu on toimiva ja erityisesti värit selkeyttävät materiaalia. Materiaalissa ei ollut haastateltaville uutta tietoa, mutta sisältö tarjosi uusia toimintamalleja kokeneelle työntekijälle. Materiaalin pääsanomaksi todettiin yhdenvertaisuuden perusoikeus, tasa-arvo ja kristillisuus. Ammatillisesti materiaali koettiin käyttökelpoiseksi ja tärkeäksi seurakunnan nuorisotyössä. Toiminnalliset menetelmät olivat suurimmalta osin onnistuneita ja ne tarjosivat mahdollisuuden keskusteluun. Niitä kaivattiin materiaaliin lisää.

Materiaali on tärkeä ja se puolustaa asemaansa vahvalla sanomallaan. Sanoma välittyy materiaalista useasta osiosta, mutta erityisesti toiminnallisista menetelmistä. Materiaalin tärkeimmäksi anniksi osoittautui mahdollisuus keskustelunavaukseen nuorten kanssa.

Asiasanat: evankelis-luterilainen kirkko, kirkon nuorisotyö, seksuaaliset vähemmistöt, sukupuolivähemmistöt, yhdenvertaisuus, haastattelututkimus

ABSTRACT

Kaasinen, Emilia. Equality of sexual and gender minorities in church youth work. Järvenpää, Spring 2012. 64 p., 1 appendix. Language: Finnish. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Christian Youth Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of this study was to research how to improve a pilot material that was made as a development project. The purpose of this study was also to promote the equality of sexual and gender minorities in church youth work. The study was carried out an interview study. Four church youth workers were interviewed and they gave feedback on the pilot material. The study was carried out in co-operation with Church Council's department of Education and Family issues.

The material of this study was collected from theory and interviews. The interviews were carried out by telephone. The form of the interview study was theme interview. There were five themes of the pilot material researched in the study. The themes were layout, content, message and professionalism of the pilot material and exercises.

The results of the study show that the layout of the material was functional and the colours made it more explicit. There was not much new information for the interviewees but the material gave an experienced worker a wider perspective in their work. The main messages of the material were equality and Christianity. From a professional perspective the material was seen important and useful in church youth work. The exercises were mostly successful and offered a possibility for conversation.

The material is important and it protects its position by a strong message. The message is seen in many parts of the material but mainly it is seen in the exercises. The most important thing the material gives is the possibility to open a conversation with young people.

Key words: Evangelical-Lutheran Church, church youth work, sexual minorities, gender minorities, equality, interview study

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	6
2.1 Nuoruus.....	6
2.2 Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuus.....	8
2.2.1 Seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus.....	9
2.2.2 Sukupuolen moninaisuus.....	11
2.3 Setan ja Transtukipisteen nuorisotyö.....	13
2.4 Sukupuolisensitiivinen nuorisotyö seurakunnissa.....	15
3 PILOTTIMATERIAALI	18
3.1 Työelämän taho.....	18
3.2 Pilottimateriaalin valmistuminen	19
3.3 Pilottimateriaalin sisältö	21
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	23
4.1 Haastattelututkimus	23
4.2 Tutkimuskysymys	24
4.3 Aineiston hankinta ja tutkimukseen osallistujat.....	24
4.5 Aineiston käsittely ja analyysi	25
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET	27
5.1 Ulkoasu ja kuva	27
5.2 Sisältö.....	29
5.3 Sanoma.....	31
5.4 Ammatillisuus	32
5.5 Toiminnalliset menetelmät.....	33
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	38
6.1 Tutkimuksen johtopäätökset.....	38
6.2 Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimushaasteet	41
LÄHTEET.....	44
LIITE 1: PILOTTIMATERIAALI.....	49

1 JOHDANTO

Vuonna 2010 julkaistiin raportti Kuka ei kuulu joukkoon? Se perustuu tutkimukseen Lasten ja nuorten syrjimiskokemukset Suomessa. Tämä tutkimus on osa Sisäministeriön Yhdenvertaisuus etusijalle 3 – hanketta. Tutkimuksessa selvitettiin 10–17-vuotiaiden vähemmistöön kuuluvien lasten ja nuorten syrjintäkokemusten yleisyyttä, jäsenettiin syrjinnän muotoja sekä pyrittiin ymmärtämään syrjityksi tulemisen kokemuksellisia ulottuvuuksia. Tutkimuksessa käytettiin aiempia aineistoja sekä koottiin kysely- ja haastatteluaineisto kohdennettuna eri vähemmistöryhmiin. Aineiston keruu ei perustunut tilastolliseen otantaan, joten sitä ei voida hyödyntää tilastollisesti yleistettävänä. Se kuitenkin kertoo lasten ja nuorten syrjinnän yleisyydestä ja syrjinnän muodoista ilmiö- ja kokemustasolla. (Kankkunen, Harinen, Nivala, Tapio 2010, 3, 9.)

Vähemmistöön kuuluviksi lapsiksi ja nuoriksi määriteltiin tässä tutkimuksessa etniset, kielelliset, uskonnolliset ja seksuaalivähemmistöt sekä eri vammaisryhmät. Syrjintä tarkoittaa sitä, että ei-hyväksyvää erottelua tehdään ihmisten välisen erojen perusteella. Syrjäytymisellä tarkoitetaan kehityskulkua, joka johtaa yhteiskunnan jäsenen jäämiseen tai jättäytymiseen toiminnallisesti ja kokemuksellisesti yhteiskunnan toimintaympäristöjen ulkopuolelle tai marginaaliin. Keskeisiä toimintaympäristöjä ovat yhteiskunnassa koulutus ja työ, perhe-elämä ja ihmissuhteet, erilaiset vapaa-ajan toiminnat, sekä vallankäytön ympäristöt. Syrjinnän kohteeksi joutuminen ei välttämättä tarkoita syrjäytymistä, mutta se voi johtaa syrjäytymiseen ja ainakin edistää jo alkaneen syrjäytymisen prosessia. Tutkimuksen mukaan syrjiminen voi johtaa lapsen ja nuoren sosiaaliseen ulkopuolisuuteen sekä yhteiskunnalliseen syrjäytymiseen. (Kankkunen ym. 2010, 3, 10, 12.)

Tutkimuksessa pyrittiin kartoittamaan edellä mainittujen vähemmistöryhmien syrjintäkokemuksia. Vastaajista kuitenkin vain 41 % ilmoitti kuuluvansa johonkin näistä vähemmistöryhmistä. Määrällisesti suurin prosentti vähemmistöön kuuluvista vastaajista oli maahanmuuttotaustaisia lapsia tai nuoria. Kaikki vastaajat, kuuluivat he vähemmistöön tai eivät, olivat kokeneet syrjintää. Tämä kertoo sii-

tä, että mikä tahansa muista erottuva piirre on syy syrjinnälle. (Kankkunen ym. 2010, 18.)

Yhdenvertaisuuslain tarkoituksena on edistää ja turvata yhdenvertaisuuden toteutumista ja tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeussuojaa (Yhdenvertaisuus laki 2004). Yhdenvertaisuus on perusoikeus ja kaikilla on oikeus saada yhtäläiset mahdollisuudet kouluttautua, saada palveluita ja tehdä töitä. Yhdenvertaisuuslaki kieltää syrjinnän iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. (Yhdenvertaisuus.fi i.a.) Laki velvoittaa viranomaisen edistämään yhdenvertaisuutta tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Laki ei velvoita Suomen evankelis-luterilaista kirkkoa tekemään suunnitelmaa yhdenvertaisuuden edistämiseksi, mutta laki velvoittaa kirkkoa muilta osin. (Yhdenvertaisuuslaki 2004.)

Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää, miten kehityshankkeena tekemääni pilttimateriaalia voi kehittää. Opinnäytetyöni pohjalta on materiaalista tarkoitus tehdä julkaistava versio. Pitkän tähtäimen tavoitteena on edistää yhdenvertaisuutta seurakunnan nuorisotyössä ja tehdä seurakunnasta avoin paikka myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille. Näin ehkäistään näiden nuorten syrjäytymistä. Lisäksi tavoitteena on antaa seurakunnassa nuorisotyötä tekeville tietoa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä ja heidän kohtaamisestaan. Tarve opinnäytetyölleni nousi Kirkkohallituksesta Kasvatuksen ja perheasioiden osastolta, kun tein siellä kehityshankettani. Erityisen tärkeäksi materiaalin kehittäminen tuli maaliskuun lopussa 2011, kun eräät kristilliset järjestöt julkaisivat kampanjan, jossa nuoria kehoitettiin olemaan alistumatta nyky-yhteiskunnan seksuaalivähemmistömyönteiselle ilmapiirille.

2 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Teoreettisia lähtökohtia tässä tutkimuksessa on kolme. Ensimmäinen on, nuoruus, toinen on seksuaalinen suuntautuminen sekä sukupuoli ja kolmas on sukupuoli-sensitiivinen nuorisotyö seurakunnissa. Kerron myös Seta ry:n ja Trans-tukipisteen nuorisotyöstä, jotta käy ilmi, miten seksuaali- ja sukupuolivähemmistönuorten hyvinvointia edistetään muualla kuin seurakunnissa.

2.1 Nuoruus

Nuoruus on kasvamista lapsesta aikuiseksi. Fyysinen, psyykinen tai sosiaalinen kehitys eivät ratkaise kehitystä täysin, vaan nuoren elämänkaareen vaikuttavat myös hänen omat valintansa liittyen esimerkiksi harrastuksiin, ystäviin ja koulutukseen. Nämä luovat pohjan aikuisuudelle. Nuoruuden ajatellaan usein alkavan fyysisinä muutoksina noin 10–12 -vuoden iässä. Se päättyy myöhäisnuoruuteen tai varhaisaikuisuuteen.. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2006, 124–125.)

Nuoruudessa tapahtuvat muutokset alkavat usein puberteetista, jossa ihminen muuttuu elämänsä aikana eniten sekä biologisesti että sosiaalisesti. Murrosiän fyysiset muutokset voivat alkaa jo ennen kymmentä ikävuotta. Fyysisiä muutoksia tapahtuu niin aivoissa kuin kehossakin. Fyysisen kasvun tavoitteena on saavuttaa sukukypsyys. Usein tytöillä murrosikä alkaa aikaisemmin kuin pojilla. Murrosiän fyysiset muutokset vaikuttavat nuoreen kokonaisvaltaisesti. Hänen minäkuvansa ja käyttäytymisensä muuttuvat ja muutokset vaikuttavat sosiaalisen elämään. (Nurmi ym. 2006, 126–128.) Puberteetin alkamisella voi olla nuoren psyykkisen ja sosiaalisen kehityksen kannalta suuri merkitys. Nuoruudessa on monille tärkeää näyttää samalta kuin muut ja liian aikainen tai myöhäinen puberteetti voi jopa haitata psyykkistä kehitystä. (Sinkkonen 2010, 23.)

Nuoruudessa myös ihmisen ajattelu kehittyy. Jean Piagetin mukaan nuoruudessa ihminen saavuttaa formaalisten operaatioiden tason. Formaalisten operaatioiden tasolla nuori oppii muodollisen päättelyn. Hän ei enää ajattele vain

konkreettisesti vaan pystyy päättämään, miten tietty tapahtuma tai teko vaikuttaa ympäristöön, vaikka ei itse olisi ollut tapahtumassa mukana. Lisäksi nuori pystyy tarkastelemaan asioita monesta eri näkökulmasta ja alkaa ymmärtää vertauskuvia. Kaikki eivät kuitenkaan saavuta formaalisten operaatioiden tasoa edes aikuisena. (Moshman 2005, 7–8.)

Nuoruusiässä kognitiivisen kehittymisen myötä nuoren psyykinen toiminnan ohjaus muuttuu abstraktimmaksi ja yleistävämmäksi. Tästä syystä heiltä onnistuu esimerkiksi tulevaisuudensuunnittelu. Kognitiiviseen kehitykseen liittyy myös moraalipäätelyn kehittyminen. Nuori käsittää ja pystyy päättämään, mikä on oikein tai väärin. Nuori sisäistää ympäristön normit ja muovaa ne omiksi moraalikäsitteiksi. Tätä kautta hän voi ottaa enemmän vastuuta ja vapauksia. Moraalipäätelyn myötä kehittyä myös ideologinen ajattelu. Yksittäisten moraalikäsitteiden rinnalla nuori pohtii omaa maailmankuvaansa ja minäkuvaansa. Kouluikäinen lapsi kuvailee itseään muun muassa lauseilla ”olen pitkä” tai ”osaan soittaa pianoa”. Nuori kuvaa itseään jo yleisemmin, kuten ”olen sosiaalinen” tai ”olen syrjitty”. Kaikki edellä mainitut ajattelun muutokset ovat laadullista muutosta. Se auttaa nuorta hahmottamaan paremmin maailmaa sekä omaa tulevaisuuttaan. (Nurmi ym. 2006, 128–129.)

Sosiaalisissa suhteissa tapahtuu muutoksia nuoruusiässä. Nuori irtaantuu vanhemmistaan ja pyrkii itsenäistymään. Hän alkaa nähdä vanhemmissaan isän ja äidin lisäksi aikuisen omine vahvuuksineen ja heikkouksineen. Vanhempien auktoriteetti vähenee ja nuoren suhteesta heihin tulee tasa-arvoisempi. Samalla, kun suhde vanhempiin etääntyy, suhde ikätovereihin muuttuu tiiviimmäksi. Nuoren kehitykseen vaikuttavat paljon sekä vanhempien antama kasvatusta että kavereiden esimerkki. (Nurmi ym. 2006, 130.)

E. H. Eriksonin mukaan identiteetti rakentuu sen mukaan, millaisia aikuisen rooleja nuori valitsee. Nuori valitsee itselleen muun muassa ammatin ja maailmankatsomuksen. J.E. Marcia on sittemmin Eriksonia mukailleen luonut teorian identiteetin kehityksestä. Hänen mukaansa nuori tutkii aluksi erilaisia vaihtoehtoja aikuisen rooliin. Sitoutumisvaiheessa nuori sitten valitsee jonkin identiteeteistä pysyväksi ja alkaa elää sen mukaan. Tutkimuksen mukaan identiteetin saavut-

taminen on tärkeää. On osoitettu, että identiteetin saavuttaneet nuoret ovat pitkällä ammatinvalinnassaan ja ovat myös varmempia valinnassaan. (Nurmi ym. 2006, 130.)

Osa identiteettiä on seksuaali-identiteetti. Myös se kehittyy nuoruusiässä. Seksuaali-identiteetti on tietoisuutta omasta seksuaalisuudesta sekä tiedon että tunteiden tasolla. Seksuaali-identiteetin muotouduttua yksilö tiedostaa olevansa homo-, bi- tai heteroseksuaali. Seksuaali-identiteettiin voidaan katsoa sisältyvän sukupuoli-identiteetti, biologinen sukupuoli, kulttuurisidonnaiset sukupuoliroolit sekä seksuaalinen suuntautuminen. Siihen vaikuttavat monet tekijät lapsuudesta asti ja se kehittyy koko elämän ajan. Kuten identiteetti yleisesti, ei myöskään seksuaali-identiteetti ole koskaan valmis. (Reinikainen 2002, 15–16.)

Nuori ihmettelee kehossaan tapahtuvia tuntemuksia. Hän tutustuu näihin seksuaalisiin tuntemuksiin kiihottavin ajatuksin tai koskettelemalla itseään. Hän myös totuttelee ulkonäköönsä ja tutustuu itseensä esimerkiksi peilin avulla tai vertailemalla itseään muihin. Nuori tunnistaa yhteisönsä seksuaalikulttuurin; mitä saa tehdä, mitä ei saa tehdä ja minkä ikäisenä mitään yleensä tehdään. Nuori kokee ihastumisen tunnetta lähipiirin samanikäisiin. Tätä kautta hän alkaa pohtia omaa seksuaali-identiteettiään. Myöhemmässä vaiheessa nuoren keho ja sen tuntemukset tuntuvat tutummilta. Nuorella on myös mahdollisia seurustelukokeiluja, joissa saatetaan edetä kosketteluun ja kiihottumiseen. Myöhäisessä murrosiässä alkaa jo hahmottua se, kummasta sukupuolesta on kiinnostunut vai onko kiinnostunut kummastakin. (Cacciatore 2006, 207–208.)

2.2 Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuus

Seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuteen kuuluvat yleisesti homoseksuaalisuus, heteroseksuaalisuus ja biseksuaalisuus. Homoseksuaalisuus jakautuu lesboihin ja homoihin. Sukupuolen moninaisuuteen kuuluvat transsukupuoliset, transvestiitit, transgenderit ja intersukupuoliset. Monien edellä mainittujen vähemmistöjen oikeudet ovat viimeisen kymmenen vuoden aikana parantuneet.

Seksuaalivähemmistöt ovat esimerkiksi saaneet oikeuden rekisteröityyn parisuhteeseen, joka lisäsi heidän muitakin oikeuksiaan.

2.2.1 Seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus

Seksuaalisia suuntautumisia katsotaan yleisesti ja pääluokituksiltaan olevan kolme: homoseksuaalisuus, heteroseksuaalisuus ja biseksuaalisuus. Homoseksuaalisuudessa seksuaalinen halu kohdistuu pääsääntöisesti samaan sukupuoleen, heteroseksuaalisuudessa vastakkaiseen sukupuoleen ja biseksuaalisessa orientaatioissa seksuaalisen halun kohde voi olla mitä sukupuolta tahansa. Homoseksuaalisia naisia kutsutaan suomenkielessä lesboiksi ja miehiä homoiksi. Käsitteet seksuaalinen suuntautuminen ja seksuaali-identiteetti kulkevat usein käsi kädessä. Seksuaalinen suuntautuminen eli orientoituminen on monessa suhteessa biologisesti sävyttynyt, kun taas seksuaali-identiteetti on vapaampi käsite yksilön tavalle hahmottaa oma toteutuva seksuaalisuutensa. Henkilöllä voi esimerkiksi olla homoseksuaalinen identiteetti, mutta hän toteuttaa seksuaalisuuttaan värikkäämmiin harrastamalla seksiä myös vastakkaisen sukupuolen kanssa. (Lehto & Kovero 2010, 17–19.) Jukka Lehtonen (2003, 15) kutsuu homoja, lesboja ja biseksuaaleja ei-heteroiksi. Termi kattaa nais- ja miesbiseksuaalit sekä lesbot ja homot. Synonyyminä ei-heteroseksuaalisuudelle yleisesti voidaan käyttää termiä seksuaalivähemmistöt. (Lehto & Kovero 2010, 19.)

Homoseksuaalisuuden asema on Suomessa viime vuosisadalla vaihdellut paljon. 1960-luvulla länsimaissa käytiin keskustelua seksuaalisuudesta ja sen niin sanotusta vapautumisesta. Yhtenä osana keskustelua oli homoseksuaalisuuden dekriminialisointi. Tällöin vielä esimerkiksi Suomessa oli seksi samaa sukupuolta olevan aikuisen kanssa laissa kiellettyä. Suomalaiset homoseksuaalit ottivat mallia Ruotsista ja kirjoittivat kirjoja homoseksuaalisuudesta. Nämä teokset nostivat teeman näkyvään keskusteluun. Vuoden 1966 lopulla Suomen hallitus asetti komitean valmistelemaan seksuaalirikoslainsäädännön uudistusta. Komitea totesi vanhan lainsäädännön vuodelta 1889 perustuvan niin kutsuttuun absoluuttiseen sukupuolimoraaliin, jonka normeista oli sen jälkeen asteittain luovuttu. Esimerkiksi 1926 poistettiin rikoslaista kielto naimattomien henkilöiden kes-

keisestä yhdyntästä. Perusteena oli, että lain tarkoitus ei ole säädellä aikuisten ihmisten seksuaalikäyttäytymistä. Samoja perusteita komitea käytti nyt homoseksuaalisuuden dekriminialisointia pohdittaessa. Homoseksuaalisuus dekriminialisointia 1.2.1971. Rangaistavaksi tosin jätettiin ”julkinen kehottaminen hau-reuteen toisen samaa sukupuolta olevan kanssa”. (Mustola 2007, 18–20.) Sai-rausluokituksesta homoseksuaalisuus poistettiin 26.6.1981 (Stålström 1997, 231).

Vuonna 2002 eduskunnassa hyväksyttiin laki rekisteröidystä parisuhteesta. Lain mukaan kahden samaa sukupuolta olevan yli 18-vuotiaan parisuhde voidaan rekisteröidä. Rekisteröityyn parisuhteeseen kuuluvat samat oikeudet kuin avio-liittoon, paria poikkeusta lukuun ottamatta. Esimerkiksi puolison kuollessa perin-töoikeudet ovat samat kuin avioliitossakin. Myös parisuhteen purkamisella on samat oikeusvaikutukset kuin avioliiton purkamisella. Parisuhteensa rekisteröi-neille pareille ei ole mahdollista ottaa puolisonsa sukunimeä eikä adoptoida perheen ulkopuolista lasta. Perheen sisäinen adoptio on kuitenkin mahdollinen. Lakiin parisuhteen rekisteröidystä parisuhteesta tehtiin tämän suhteen muutos vuonna 2009. Sisäisessä adoptiossa puolison on mahdollista adoptoida pa-risuhteen toisen osapuolen lapsi. (Laki rekisteröidystä parisuhteesta i.a.)

Vuonna 2011 usean puolueen edustajat valmistelivat lakialoitteen tasa-arvoisesta avioliittolaista (Helsingin Sanomat 22.9.2011). Aloitteessa eduskun-nalle ehdotetaan lakimuutosta, joka koskee avioliittolakia. Avioliittolaki tulisi saattaa kattamaan myös samaa sukupuolta olevien liitot. Tämä muutos koskisi vain siviilivihkimistä. Uskonnolliset yhteisöt saisivat suorittaa vihkimisiä edelleen oman vakaumuksensa pohjalta. Lakialoitteessa todetaan, että saattamalla avio-liitto mahdolliseksi myös samaa sukupuolta oleville pareille, Suomessa toteutui-si tasavertaisuus ihmisten välillä entistä paremmin. Suomen perustuslaki kieltää syrjimisen sukupuolen perusteella. Tähän kieltoon sisältyy myös syrjimin en seksuaalisen suuntautumisen perusteella. Muiden lakien tulisi olla linjassa pe-rustuslain kanssa. Nykyisen avioliittolain ollessa voimassa tämä ei toteudu. Ta-sa-arvoisen avioliiton astuessa voimaan olisi samaa sukupuolta oleville pareille mahdollista myös perheen ulkoinen adoptio, sekä puolison sukunimen ottami-nen. (Lakialoite i.a.)

2.2.2 Sukupuolen moninaisuus

Sukupuolivähemmistöihin kuuluvat suomen kielen määrittelyjen mukaan transsukupuoliset, transvestiitit, transgenderit ja intersukupuoliset (Vilkkä 2010, 26–44). Transsukupuolinen tarkoittaa henkilöä, joka kokee biologisen sukupuolensa vääräksi (Hannuksela & Tölli 1998, 11). Aiemmin transsukupuolisista käytettiin Suomessa sanaa transseksuaali. Tämä johtui käännösvirheestä. Englannin kielen sana *transsexual* oli käännetty virheellisesti, koska *sexual* voi tarkoittaa sekä seksuaalisuutta, että sukupuolta tilanteesta riippuen. Transsukupuolisuus on kuitenkin selkeästi sukupuolisuuteen liittyvä ilmiö, joten termi käännettiin uudelleen. (Suhonen 2007, 54.) Transvestiitti on mies tai nainen, jolla on mahdollisuus samaistua kumpaankin sukupuoleen ja on myös tarve ilmaista molempia sukupuolia. Transgender on henkilö, joka elää mieheyden ja naiseuden rajalla, ulkopuolella tai välillä. (Vilkkä 2010, 40–41.) Intersukupuolisuus on tila, johon luetaan monia sukupuolikehityksen häiriöitä ja sukuelinten muutoksia, joiden seurauksena ulkoiset sukupuoli määrittävät tekijät ovat ristiriidassa sukurauhasten tai kromosomien määrittämän sukupuolen kanssa. (Pimenoff 2006, 173; Vilkkä 2010, 26.)

Sukupuoli jaotellaan länsimaisessa kulttuurissa kahteen sukupuoliluokkaan: miehiin ja naisiin. Todellisuudessa sukupuoli on paljon kaksinapaisuutta moninaisempi ilmiö. Harva ihminen edustaa täysin joko feminiinistä naista tai maskuliinista miestä. Ihmisen sukupuolta voi tarkastella monesta eri näkökulmasta. Se ei ole ainoastaan biologinen ominaisuus vaan se on myös juridinen, sosiaalinen ja aistillinen kokemus. (Vilkkä 2010, 17.) Sukupuolesta puhuttaessa suomen kielessä ilmiölle on vai yksi termi: sukupuoli. Englannin kielessä biologiseen sukupuoleen viitataan sanalla *sex* ja sosiaaliseen sukupuoleen sanalla *gender*. (Hannuksela & Tölli 1998, 13.) Tämäkään termistö ei kuitenkaan ole riittävä määrittämään niitä kokemuksia ja ilmiöitä, joita sukupuoleen liittyy.

On tyypillistä, että sukupuolta ajatellaan ainoastaan biologisena ominaisuutena, jolloin jako naisiin ja miehiin tehdään ulkoisten sukupuolielinten perusteella. Kuitenkin myös biologinen sukupuoli muodostuu useasta eri osa-alueesta. Geneettinen sukupuoli muodostuu sukusoluista, eli munasolusta ja siittiösolusta. Siitti-

ön mukana lapsi saa kromosomin x tai y ja munasolun mukana hän saa kromosomin x. Yhdistelmästä x ja y syntyy poika ja kahdesta x:stä syntyy tyttö. Kromosomien yhdistelmäkään eivät ole aina näin yksinkertaisia vaan yhdistelmä voi olla myös variaatio kahdesta edellä mainitusta. (Vilka 2010, 17.)

Anatomiseen sukupuoleen kuuluvat ulkoiset ja sisäiset sukupuolielimet; naisella emätin, klitoris, kohtu ja munasarjat, miehellä taas penis, eturauhanen, rakkulaurahaset ja kivekset. Kivekset ja munasarjat tuottavat sukusoluja ja myös hormoneja. Yksi sukupuolen osa-alue on hormonaalinen sukupuoli. Naisella munasarjat tuottavat estrogeenia ja progesteronia. Kivekset taas tuottavat testosteronia. Näiden hormonien suhde kehossa vaikuttaa siihen mitä sukupuolta ihminen biologisesti on. Suhde myös vaihtelee yksilöllisesti ihmisten välillä. Eniten hormonituotannon sukupuoliominaisuuksia muokkaa murrosikä. (Vilka 2010, 18.)

Sukupuoliroolit ovat erinäköisten normien ja odotusten yhdistelmiä, joita miehiin ja naisiin liitetään biologisen sukupuolen perusteella. Sukupuolirooli on erotettava sukupuoli-identiteetistä, joka taas ilmaisee tunnetta siitä, onko mies vai nainen. (Hannuksela & Tölli 1998, 14.) Sosiaalisen sukupuolen ominaisuuksia ovat kokemuksellisuus, kulttuurisuus, juridisuus, persoonallisuus ja sosiaalisuus. Sosiaalinen sukupuoli on kokemus, tunne omasta sukupuolesta. Kun tarkastelemme sukupuolta sosiaalisesti, ei kaksi sanaa riitä määrittämään sukupuolta. Sukupuolia on yhtä monta, kuin on kokemusta sukupuolesta.

Todella moni lapsi ilmaisee leikki-iässä sukupuoltaan epätyypillisesti. 1–10 % lapsista ilmaisee sitä sukupuolta, mitä ei kehonsa perusteella ole. Suurimmalta osalta epätyypillinen sukupuoli ilmaisee kuitenkin häviää kouluikänsä tultaessa. Lapset tulevat siihen käsitykseen, että poika ei voi pukeuta mekkoon. Tämä on sosialisoitumisen tulosta. Koulu on hyvin sukupuolittava instituutio, jossa vaaditaan sukupuolelle tyypillistä käytöstä ja pukeutumista. Osa lapsista kuitenkin jatkaa koulussakin epätyypillistä sukupuolen ilmaisua. Noin viidesosasta näistä lapsista, jotka ovat leikki-iässä koetelleet sukupuolen rajoja, tulee transsukupuolisia ihmisiä aikuisena. Pienestä osasta tulee transgenderietä ja osasta myös transvestiitteja. (Karvinen 2010, 112–113.)

Murrosikä voi olla transsukupuoliselle erityisen vaikea. Hän ei hyväksy muutoksia, joita kehossa tapahtuu, koska ne muuttavat häntä kohti sitä sukupuolta, jota hän ei koe olevansa. Lisäksi murrosiässä aletaan odottaa entistä enemmän biologiselle sukupuolelle ominaista käyttäytymistä. (Hannuksela & Tölli 1998, 64.) Jos nuori joutuu salaamaan identiteettinsä ja esittämään muuta kuin on, hän voi joutua riskiryhmään esimerkiksi päihteiden käyttäjänä tai mielenterveyspotilaina (Karvinen 2010, 114).

Vuonna 2011 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos teki päätöksen transvestismin poistamisesta tautiluokituksesta ICD-10. Se on ollut monen seksuaalisen suuntautumisen muodon kanssa edelleen tähän asti sairausluokituksessa. Perusteina poistamiselle olivat transvestismin lääkitieteellisen kriteerin epäselvyys, se, että transvestismia ei pääsääntöisesti hoideta mitenkään sekä sairausleiman katsotaan tuottavan haittaa henkilölle, jolla on transvestismin diagnoosi. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos i.a.)

2.3 Setan ja Transtukupisteen nuorisotyö

Seksuaalinen tasavertaisuus ry eli Seta on perustettu vuonna 1974 (Seksuaalinen tasavertaisuus ry i.a.a). Puhun työssäni Setasta, koska Setan toive on, että nimi Seksuaalinen tasavertaisuus ry ei olisi enää pitkään käytössä. Nimi on liian suppea kuvaamaan Setan toimintaa kokonaisvaltaisesti ja se välittää väärää kuvaa siitä, että Seta ajaisi vain seksuaalivähemmistöjen tasa-arvoa. Setan tavoitteena on, että kaikilla on samanlaiset oikeudet hyvinvointiin ja yhdenvertaisuuteen seksuaalisesta suuntautumisesta, sukupuoli-identiteetistä ja sukupuolen ilmaisusta riippumatta. Seta pyrkii myös siihen, että kaikilla on oikeus perheeseen sellaisena kuin kukin käsitteen perhe ymmärtää. Se on siis ennen kaikkea ihmisoikeusjärjestö. Se toimii myös yhteiskunnallisena ja poliittisena vaikuttajana, jolloin tavoitteena on yhdenvertaisuuden edistäminen yhteiskunnassa sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen esilletuonti ja ylläpitäminen mediassa. (Seksuaalinen tasavertaisuus ry i.a.a.)

Setan ylläpitämä Transtukipiste antaa neuvontaa, vertaistukea ja tietoa liittyen transsukupuolisuuteen ja epätyypilliseen sukupuolen ilmaisuun. Epätyypillisellä tarkoitan sukupuolinormatiivisuudesta poikkeavaa ilmaisua. Transtukipiste tekee yhteistyötä eri viranomaisten, kuten sosiaalityöntekijöiden kanssa. Vertaistukea tarjotaan erilaisten ryhmien muodossa. Tietoa jaetaan transkokemuksista, transsukupuolisuudesta ja transvestiiteista. Tarvittaessa tietoa saa myös lääketieteellisestä sukupuolenvaihdosleikkauksesta sekä intersukupuolisuudesta. Transtukipiste tarjoaa apua jokaisessa elämänvaiheessa lapsista vanhuksiin ja perheistä yksilöihin. Transtukipiste auttaa henkilöitä, jotka eivät koe saavansa apua yleisestä terveys- tai sosiaalihuollosta liittyen sukupuolisuuteensa. (Transtukipiste 2010.)

Setassa sekä Transtukipisteessä yksi tärkeimmistä työmuodoista on nuorisotyö. Valtakunnallisessa Setassa on palkattuna työntekijänä nuorisotyön koordinaattori, jonka tehtäviin kuuluvat muun muassa jäsenjärjestöjen tukeminen, koulutuksen järjestäminen sekä yhteistyö muiden toimijoiden kanssa nuorisotyöhön liittyvissä asioissa. (Seksuaalinen tasavertaisuus ry i.a.b.) Transtukipisteessä järjestetään muun muassa omia ryhmiä nuorille sukupuolivähemmistöön kuuluille ja sosiaalityöntekijä ylläpitää puhelin-, sähköposti- ja chattipäivystystä. Transtukipisteestä voidaan olla myös yhteydessä kouluun sekä vanhempiin nuoren pyynnöstä. Lisäksi se järjestää perhetapaamisia, jotta nuori saisi mahdollisuuden tukiverkostoon. Myös nuorten vanhemmille järjestetään vertaistukiryhmiä. (Transtukipiste 2010.)

Nuorisotyön pitkántähtäimen tavoitteena Setassa on, että seksuaali- sukupuolivähemmistöihin, sekä sateenkaariperheisiin kuuluvat nuoret voisivat omana itsenään osallistua nuorisotyöhön julkisella sektorilla yhdenvertaisesti. Seta haluaa myös kannustaa nuoria aktiiviseen kansalaistoimintaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin liittyvissä asioissa. Nuorisotyö tarjoaa nuorille ja heidän parissa toimiville tietoa erilaisesta seksuaalisuudesta ja sukupuolen ilmaisusta sekä perheiden monimuotoisuudesta. Setan tarjoamalla materiaalilla halutaan antaa vähemmistöön kuuluille nuorille mahdollisuus ehjään ja positiiviseen minäkuvaan, sekä nuorten ikätovereille ja lähipiirille tietoa ja vinkkejä näiden nuorten yhdenvertaiseen kohtaamiseen. Vuodesta 2009 asti on jäsenjärjestöillä ollut

mahdollisuus hakea nuortenryhmä-starttirahaa. Tällä erikseen haettavalla starttirahalla houkutellaan jäsenjärjestöjä perustamaan nuortenryhmiä sellaisille alueille, joissa tällaista toimintaa ei vielä ole. Starttirahan tavoitteena on saada vähemmistönuoret oma-aloitteisiksi ja parantaa vertaistuen saatavuutta. (Seksuaalinen tasavertaisuus ry i.a.b)

Lapset ja nuoret, jotka kuuluvat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin ovat keskimääräistä alttiimpia syrjinnälle ja syrjäytymiselle (Kankkunen ym. 2010). Yksi tavoitteista Setan poliittisessa strategiassa, joka on hyväksytty Setan hallituksessa vuosiksi 2009–2013, on tarkastaa peruskoulun opetussuunnitelma niin, että eri opetusaineisiin sisällytettäisiin tietoa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä sekä perusoikeuskoulutusta, jolla annettaisiin lapsille ja nuorille mahdollisuus ajatella kokonaisvaltaisemmin yhdenvertaisesti. Myös peruskoulujen oppikirjat tulee näiltä osin tarkistaa. Monissa oppikirjoissa välitetään heteronormatiivista ajattelutapaa sekä käsitystä siitä, että on olemassa vain miehiä ja naisia. Tällainen vaikeneminen voi jättää lapsille ja nuorille puutteellisen tai virheellisen kuvan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä. Yksi yleisimmistä haukkumasanoista lasten ja nuorten keskuudessa on ”homo”. Seta haluaa saada homo- ja transfobisen kiusaamisen loppumaan. Se ehdottaa ratkaisuksi jokaiseen kouluun valittavaa vastuuhenkilöä, joka valvoo seksuaaliseen suuntautumiseen ja sukupuoleen liittyviä ilmiöitä ja on yhteyshenkilö näihin asioihin liittyvissä ongelmatilanteissa sekä lasten ja nuorten kysymyksissä. (Seksuaalinen tasavertaisuus ry i.a.c)

2.4 Sukupuolisensitiivinen nuorisotyö seurakunnissa

Kirkon lapsi- ja nuorisotyön strategiassa todetaan, että seurakunnan nuorisotyön lähtökohtana on Jumalan läsnäolo maailmassa ja Kristuksen läsnäolo sakramenteissa ja sanassa. Kuten monen muunkin kirkon työalan, myös lapsi- ja nuorisotyön perusteet ja toiminta-ajatus nousee Kaste- ja lähetyskäskystä. (Jumala on 2010.) Matteuksen evankeliumissa (28:18–20) Jeesus kehottaa opetuslapsia menemään maailmalle ja jakamaan Jeesuksen opetuksia ja kasta-

maan ihmisiä Isän, Pojan ja Pyhän Hengen nimeen. Hän lupaa olla kansansa kanssa ikuisesti.

Lisäksi tämän työalan perusteet ovat myös lasten evankeliumissa (Jumala on 2010). Markuksen evankeliumissa (10: 13–16) Jeesuksen luo tuodaan lapsia. Opetuslapset nuhtelivat niitä, jotka toivat lapset. Jeesus pahastui tästä. Hän sanoi, että lasten täytyy päästä hänen luokseen, koska Jumalan valtakunta on varattu lastenkaltaisille. Jos haluaa päästä Jumalan valtakuntaan, se pitää ottaa vastaan kuin lapsi. Sanottuaan tämän Jeesus otti lapset syliinsä ja siunasi heidät.

Kristillinen nuorisotyö on kirkon perustoimintaa (Launonen 2008, 79). Kirkkojärjestyksessä todetaan, että vaikka kristillisen kasvatuksen antaminen onkin ensisijaisesti vanhempien ja kummien tehtävä, tulee myös seurakuntien vastata kristillisestä kasvatuksesta ja hengellisen elämän hoitamisesta. (Kirkkojärjestys 1991.)

Kristillinen nuorisotyö Suomessa on tietyiltä osin lähtöisin Englannista. Siellä perustettiin Nuorten Miesten Kristillinen Yhdistys (NMKY) 1844, josta se levisi muun muassa Eurooppaan. Kun Suomeen perustettiin NMKY vuonna 1889, se oli aluksi hyvin kansainvälisten vastineidensa kaltainen, mutta alkoi nopeasti saada suomalaisia piirteitä. Samoihin aikoihin Englannissa perustettiin myös Nuorten Naisten Kristillinen Yhdistys (NNKY), joka myös on sittemmin levinnyt Suomeen. (Launonen 2008, 79.) Näin ollen Suomessa seurakunnan nuorisotyössä on alusta alkaen tehty erillistä tyttö- ja poikatyötä (Anttonen 2006). Toki yhteistäkin toimintaa tytöille ja pojille järjestetään paljon.

Kun nuorten parissa on erillistä ja yhteistä toimintaa sukupuolten välillä, tuetaan sukupuolisia roolimalleja ja arvoja, sekä puretaan stereotyyppioita (Anttonen 2006). Tähän kiinnitettiin Suomen luterilaisessa kirkossa erityisesti huomiota vuosina 2005 ja 2006. Tällöin kirkon nuorisotyössä oli painopisteenä Jumalan silmissä kaunis – tytöt ja pojat. Painopisteen tavoitteena oli saada työntekijät huomaamaan tyttöjen ja poikien erityispiirteet niin hengellisyydessä kuin tekemisessäkin. Painopisteen aikana panostettiin myös kokonaisvaltaiseen seksu-

aalikasvatukseen, eettiseen kasvatukseen yhteiskunnallisesti, sekä mediakriittisyyden opettamiseen. (Jumalan silmissä kaunis 2005.) Painopiste antoi työntekijöille eväitä myös käsitellä ruumiillisuutta ja sukupuolisuutta sen kautta. Nuoret tuntevat itsensä ja kehonsa rumiksi. He eivät näe kauneutta itsessään. Tämä on Eero Jokelan mukaan teologinen ongelma. Ihmiskuva on muuttumassa biologisesti, emmekä enää näe Jumalan työtä itsessämme. Emme erota myöskään sielua ja ruumista toisistaan. (Jokela 2005.) Tämä on mielestäni tärkeää nähdä myös seurakunnan nuorisotyössä. Jokainen ihminen on Jumalan toivoma, juuri sellaisena tyttönä tai poikana kuin on, sanoo Jouko Porkka Pyhäkoulu-lehden haastattelussa (Luukkonen 2006).

Evankelis-luterilaisen kirkon rippikoulusuunnitelmassa Elämä – usko – rukous (2001) annetaan rippikoulun perusjaksolle ohjeita siitä, mitä ja miten käsitellä nuoren omaa elämää. Tämän opetusjakson tavoitteena on, että nuorta tuetaan hänen kasvussaan kristityksi ja hän pohtii omaan ja yhteiseen elämään liittyviä kysymyksiä. Yhtenä keskeisenä teemana on nuoren seksuaalinen identiteetti, sen löytäminen, toisen seksuaalisuuden tunnistaminen, suhde toiseen sukupuoleen, avioliitto ja perheen perustaminen. Rippikoulusuunnitelmassa ei näin ollen oteta kattavasti huomioon seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä. Heitä ei lasketa tässä suunnitelmassa yhdenvertaiseksi heteroiden kanssa. Lisäksi suunnitelmassa syrjitään myös avoliitossa olevia ja perheettömiä. Vaikka oman identiteetin löytämiseen voidaan myös laskea oman seksuaalivähemmistöidentiteetin löytymisen, ei suhdetta samaan sukupuoleen kuitenkaan erikseen mainita, toisin kuin suhde toiseen sukupuoleen.

Vuonna 2012 Kirkon kasvatus ja Perheasioiden yksikkö, joka oli tutkimukseni työelämän yhteistyötaho, on järjestämässä seksuaalikasvatuksen seminaaria yhdessä useiden eri järjestöjen kanssa. Näihin järjestöihin kuuluvat muun muassa Seta ry, HeSeta, joka on Setan Helsingin paikallisjärjestö, sekä Kehitysvammaisten tukiliitto ry. Yhtenä teemana seminaarissa on sukupuoli ja sen moninaisuus. Aihetta lähestytään lapsi- ja nuorilähtöisesti ja tarkoitus on antaa ohjeita siihen, miten lapsen ja nuoren kanssa voidaan käsitellä sukupuolen moninaisuutta. Tätä aihetta käsittelee seminaarissa Seta ry ja Transtukupiste. (Seksuaalisuus2012.)

3 PILOTTIMATERIAALI

Tutkimukseni perustuu keväällä 2011 tekemääni pilottimateriaaliin, jossa puhutaan sukupuolisensitiivisestä nuorisotyöstä seurakunnissa. Pilottimateriaalin tein yhteistyössä Kirkkohallituksen kanssa. Seuraavissa luvuissa kerron lyhyesti Kirkkohallituksesta sekä pilottimateriaalin valmistumisprosessista ja se sisällöstä.

3.1 Työelämän taho

Työelämän taho opinnäytetyössäni on Kirkkohallitus, tarkemmin sanottuna Kasvatuksen perheasioiden asiantuntija- ja yhteistyöyksikkö. Kirkkohallituksen tehtävänä on muun muassa hoitaa kirkon yhteistä hallintoa, taloutta ja toimintaa, toimia kirkon keskusrahaston hallituksena ja valmistella asioita kirkolliskokoukselle. Se vastaa kirkolliskokouksen päätösten täytäntöönpanosta ja ohjaa sekä valvoo kirkolliskokouksen sen yhteyteen perustamien toimielinten työtä. Lisäksi se antaa valtioneuvoston kirkolta pyytämät lausunnot, ellei yksittäisen lausunnon antaminen ole kirkolliskokouksen tehtävä. Kirkkohallituksen tehtävä on muutoinkin edistää kirkon toimintaa ja valvoa sen etua. Se hoitaa ne tehtävät, jotka eivät kuulu muille kirkon viranomaisille. (Kirkkolaki 2005.) Kirkkohallitus muodostuu eri osastoista, joita ovat muun muassa hallinto-osasto, toiminnallinen osasto ja talousosasto (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.).

Kasvatuksen ja perheasioiden yksikkö (KKP) on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kasvatuksen, nuorisotyön, aikuiskasvatuksen ja perheasioiden asiantuntija- ja yhteistyöyksikkö. Se kehittää kristillistä kasvatus-, lapsi- ja nuorisotyötä ja aikuiskasvatusta yhdessä seurakuntien, hiippakuntien ja järjestöjen kanssa. Yksikkö myös tukee seurakuntatyötä ja osallistuu yhteiskunnan kasvatuksen, koulutuksen ja nuorisotyön kehittämiseen. Yksikkö toimii yhteistyössä muiden kirkkojen ja uskonnollisten yhdyskuntien kanssa sekä vastaa toimialansa kansainvälisistä yhteyksistä. Kasvatusasioiden lisäksi KKP kehittää ja tukee parisuhde-, perhe- ja perheneuvontatyötä. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko

i.a.) KKP koostuu tiimeistä, jotka vastaavat muun muassa varhaiskasvatuksesta, nuorisotyöstä ja aikuiskasvatuksesta. Jokaisesta tiimistä vastaa yksi työalasihteerin ja koko KKP:sta vastaa osaston johtaja.

3.2 Pilottimateriaalin valmistuminen

Syksyllä 2009 olin työharjoittelussa Setassa. Marraskuussa Setaan tuli vierailemaan joukko työntekijöitä eri seurakunnista, jotka Kirkkohallituksessa työalasihteerinä työskentelevä Jarmo Kokkonen oli koonnut yhteen. Tapaamisessa keskusteltiin mahdollisuudesta, että Setan edustajat vierailisivat kesäisin rippikoululeireillä puhumassa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisuudesta, kuten he tekevät Prometheus-leireillä. Tässä yhteydessä sovimme kehityshankkeen tekemisestä Kirkkohallituksessa. Opinnäytetyöni on käytännössä palautteen kerääminen kehityshankkeesta.

Kokkonen jäädessä opintovapaalle ohjaajakseni valittiin työalasihteerin Tuula Vinko, joka vastasi KKP:lla kouluyhteistyöstä ja uskonnon opetuksesta. Kävin helmikuussa vierailulla Kirkkohallituksessa esittelemässä projektia Vinkolle tarkemmin. Olimme materiaalista ja sen sisällöstä samaa mieltä. Vinko keskusteli KKP:ssä vielä siitä, voiko materiaalia julkaista Kirkkohallituksen nimissä. Kokkonen ja minun ajatukseni alun perin oli ollut, että materiaali julkaistaisiin ennen kesää, jotta se voitaisiin ottaa käyttöön jo seuraavan kesän rippileireillä. Tätä toivoivat myös ne seurakunnan työntekijät, joille olin aiheesta puhunut.

Aloitin maaliskuussa 2011 harjoittelun Kirkkohallituksen KKP:lla. Siellä oltiin innostuneita projektista. KKP perusti epävirallisen työryhmän, joka kommentoi tekstiäni ja kommenttien perusteella tein tarvittavia korjauksia. Samaan aikaan yritimme selvittää, voiko materiaalin julkaista saman kevään aikana. Lisäksi lähetin tekstini myös Setalle kommentoitavaksi.

Materiaalin painotus tuli olemaan sukupuolisensitiivisyys Kirkkohallituksen toiveiden ja kommenttien mukaisesti. Alkuperäisestä tekstistäni jätettiin pois useita

toiminnallisia menetelmiä, joita olin materiaaliin ajatellut, jotta painotus säilyisi yhdenvertaisuudessa ja sukupuolisensitiivisyydessä.

Pohdimme paljon sanan ”erilainen” käyttöä. Kirkko on lanseerannut sanan käyttöönsä muun muassa erilaisten oppijoiden kohdalla, joten kirkon materiaalissa sitä sanaa saa käyttää. Itse en olisi mielelläni käyttänyt sanaa, koska mielestäni se asettaa ihmiset eriarvoiseen asemaan. Pohdin edelleen, onko asiayhteydellä tekemistä sen kanssa, missä kohtaa sanaa voi käyttää ja missä ei.

Kehityshankkeen aikana mietimme työryhmän kanssa materiaalin kuvitusta. Päädyimme työryhmän kanssa yhteen kuvaan, jolla testataan, tarvitaanko kuvitusta ollenkaan. Kuvaan tuli seurakuntalaiva merellä, jonka yläpuolella on sateenkaari.

Myös materiaalin nimestä puhuimme paljon. Materiaalin työnimi oli ”Seurakunta sateenkaaren päässä”. Lopulliseksi otsikoksi muodostui ”Yhdenvertaisuuden edistäminen seurakunnissa: näkökulmana sukupuolisensitiivisyys”, koska työryhmä toivoi neutraalia otsikkoa. Se ei täysin vastaa materiaalin sisältöä, koska suurin osa sen teoriasta kertoo seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä eikä sukupuolisensitiivisyydestä.

Materiaalin tarkoituksena on levittää seurakuntiin sukupuolisensitiivistä työtettä, joka parhaimmillaan edistää erityisesti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisuutta, mutta myös kaikkien, jotka esimerkiksi ilmaisevat sukupuoltaan totutusta epätyypillisellä tavalla. Sukupuolisensitiivisessä työotteessa huomioidaan se, että sukupuoli vaikuttaa ihmisen elämään ja tämän valintoihin. Tarkoitus ei ole vahvistaa sukupuolelle luontaisina pidettyjä käyttäytymismalleja vaan tehdä tietoiseksi sitä, mitä yhteiskunta miehiltä ja naisilta odottaa. Kun nämä stereotypit ja odotukset tunnistetaan, voidaan alkaa kulkea kohti moninaisuutta ja antaa tilaa kaikenlaiselle sukupuolen ilmaisulle. (Punnonen 2008, 521; Syrjäläinen & Kujala 2010, 31.)

Työryhmä päätti, että materiaalista tehdään hankevaiheessa luonnosversio, joka lähetettiin valittuihin pilottiseurakuntiin, tietyille työntekijöille. Opinnäytetyöni

tavoitteeksi tuli tutkia luonnosmateriaalin mahdollisia kehittämismahdollisuuksia niin, että siitä voitaisiin lopulta tehdä Kirkkohallituksen julkaisu. Pilottiseurakuntia oli tarkoitus olla jokaisesta hiippakunnasta yksi. Näin saataisiin mahdollisimman kattava kuva siitä, miten materiaalia voi kehittää. Pyyntöjä testaajaksi lähetettiin sekä minun että Kirkkohallituksen suhteiden kautta. Tässä vaiheessa pyyntö lähetettiin seitsemään hiippakuntaan. Pilottiseurakuntien tuli testata materiaalia lokakuuhun 2011 asti, jolloin minun sitten oli tarkoitus haastatella testaajaksi suostuneita työntekijöitä ja haastatteluiden perusteella materiaali muokataan julkaistavaan kuntoon. Haastateltavia pyydettiin pohtimaan materiaalin tutustessaan seuraavia kysymyksiä, joista haastattelujen lopulliset teemat rakentuivat.

Tämän materiaalin tarpeellisuus ja käyttökelpoisuus nuorisotyössä?

Mitä katsot materiaalista vielä puuttuvan?

Onko siinä jotain liikaa/tarpeetonta?

Tarvitaanko kuvitusta? Mitä liitteenä oleva kuvaesimerkki viestii?

Mitä ajatuksia materiaali herättää työyhteisössäsi?

3.3 Pilottimateriaalin sisältö

Kerron pilottimateriaalin sisällön lyhyesti, jotta lukijan olisi helpompaa seurata aiheiston analyysia ja johtopäätöksiä. Pilottimateriaali alkaa Kirkkohallituksen kirjeellä, jossa lyhyesti kerrotaan, millaisesta projektista on kyse ja miten projekti etenee kehityshankkeesta opinnäytetyöksi. Ensimmäinen varsinainen kappale on johdanto. Johdannossa kerrotaan yhdenvertaisuuden perusoikeudesta, nuorten vaarasta syrjäytyä, seurakuntien velvollisuudesta ehkäistä yhdenvertaisuutta sekä materiaalin lähtökohdista, kuten painopiste Jumalan silmissä kauris.

Seuraavaksi materiaalissa kerrotaan seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuudesta sekä siitä, mitä on hetero- ja sukupuolinormatiivisuus. Tämän jälkeen puhutaan yhdenvertaisuuslaista ja siitä, miten se velvoittaa seurakuntia. Lisäksi siinä selitetään suvaitsevaisuuden ja yhdenvertaisuuden ero ja

että sukupuolisensitiivinen nuorisotyö auttaa seurakuntia muuttumaan yhdenvertaisemmiksi. Tämän jälkeen materiaalissa tuodaan esille se, miten kristinuskossa näkyy yhdenvertaisuus ja, että Jumalan armo ja evankeliumi kuuluvat kaikille.

Materiaalin luvussa Kohtaamisen tueksi annetaan käytännön ohjeita siitä, miten yhdenvertaisuutta voi parantaa. Kohtaamisessa tärkeintä on toisen kunnioitus. Kunnioitusta on myös oikeilla termeillä puhuminen. Tämä perustelee sen, miksi materiaalissa on sanasto. Luvussa rohkaistaan tukemaan nuorta tämän valinnoissa ja siinä identiteetissä, minkä hän kokee omakseen. Materiaalissa ohjataan normatiivisuuden eli sukupuolittavan puheen ja sukupuolen mukaan jaettujen ryhmien välttämiseen. Lopuksi todetaan, että työntekijän tulee puuttua nimitelyyn joka kerta ja erityisesti seksistiseen tai sukupuoleen liittyvään nimitelyyn kuten ”homotteluun” ja ”huoritteluun”.

Materiaalissa on neljä toiminnallista menetelmää. Ensimmäinen menetelmä on nimeltään Oma sukupuolisuuteni? Siinä nuoret pohtivat esimerkiksi sitä, millaisia rooleja heiltä tyttöinä tai poikina odotetaan. Toiminnallisissa menetelmissä on kaksi tehtävää, joiden nimi on Unelmien kumppani. Toinen tehdään ryhmissä ja toinen yksin. Niissä pohditaan sitä, millaisia piirteitä seurustelukumppanissa arvostaa. Viimeinen menetelmä on nimeltään Suomi vuonna 2025. Siinä nuorten tulee pohtia, millainen maailma on jonkin vähemmistön näkökulmasta vuonna 2025. Esimerkkejä vähemmistöistä ovat muun muassa etninen ja seksuaalinen vähemmistö.

Sanasto-osuus on jaettu teemoihin seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli ja perhe. Jokaisen teeman alla on selitetty siihen liittyvää termistöä. Niissä selitetään lyhyesti muun muassa sanat homo, transvestiitti ja rekisteröity parisuhde. Viimeisessä osiossa annetaan vinkkejä siitä, mihin voi ottaa yhteyttä seksuaalisuuteen ja sukupuoleen liittyvissä asioissa. Tässä osiossa on myös lista teoksista tai julkaisuista, joista saa lisää tietoa tai apua nuorten kohtaamiseen liittyen seksuaalisuuteen ja sukupuoleen. Lopussa on vielä lähdeluettelo.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Toteutin tutkimuksen haastattelututkimuksena ja haastattelun muoto oli teema-haastattelu. Seuraavissa luvuissa esittelen tutkimusmenetelmäni, tutkimuskysymykseni ja tutkimukseen osallistujat. Kerron myös aineiston keräämisestä ja niiden analyysiprosessista.

4.1 Haastattelututkimus

Tutkimusmenetelmäni oli haastattelututkimus ja vielä tarkemmin teemahaastattelu. Se on yksi puolistrukturoiduista haastattelumenetelmistä. Menetelmälle on ominaista, että haastattelulla on tietty näkökulma, mutta ei tarkkoja kysymyksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47; Eskola & Suoranta 2000, 86.) Haastateltavat voivat vastata omin sanoin kysymyksiin. Hirsjärvi ja Hurme (2001) mainitsevat kirjassaan Mertonin, Fiskenin ja Kendallin teoksen *The Focused Interview* (1956), jossa todetaan, että fokusoidussa haastattelussa kehitetään haastattelun runko sillä perusteella, mitä odotetaan haastateltavien kokeneen tutkittavasta ilmiöstä. Tutkijalla on selvillä ilmiön oletettavasti tärkeät osat. Haastattelurungon kehitteilyn jälkeen seuraa haastattelu, jossa huomio kiinnitetään haastateltavien subjektiivisiin kokemuksiin ilmiön osalta. Teemahaastattelu perustuu Mertonin, Fiskenin ja Kendallin määritelmään fokusoidusta haastattelusta. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47.)

Teemahaastattelu eroaa fokusoidusta haastattelusta siten, että siinä ei luoda kokeellisesti yhteistä kokemusta, vaan ajatellaan, että yksilön kaikkia ajatuksia, kokemuksia ja tunteita voidaan tutkia teemahaastattelun avulla. Yhteistä on se, että korostetaan yksilön elämysmaailmaa ja kokemuksia tilanteesta tai ilmiöstä. Teemahaastattelun määritelmä ei anna kehyksiä sille, miten syvälliselle tasolle haastatteluissa tulee mennä tai miten paljon haastatteluja tulee olla. Teemahaastattelussa edetään ennalta määriteltyjen teemojen mukaan eikä haastattelu ole sidottu yksityiskohtaisiin kysymyksiin. Teemahaastattelun etu on se, että se tuo haastateltavien äänen kuuluviin. Siinä ihmisten tulkinnat ja heidän asioille

antamansa merkitykset tulevat tärkeiksi. Vaikka teemahaastattelun muoto on vapaa eli se muistuttaa strukturoimatonta menetelmää, on se puolistrukturoitu siksi, että haastattelun teemat ovat kaikille haastateltaville samat. Se ei siis ole täysin vapaa kuten syvähaastattelu, mutta siitä puuttuu strukturoidun haastattelun yksityiskohtaisuus. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48.)

4.2 Tutkimuskysymys

Tutkimuskysymys kehittyi jo pilottimateriaalia tehdessä, kun selvisi, millä tavalla tulen opinnäytetyöni toteuttamaan. Myös haastattelun teemat pyörivät mielessäni, mutta niistä piti koota kaiken kattava kysymys, asia, jonka varsinaisesti haluan saada selville. Tämä tutkimuskysymys on myös kirkkohallituksen näkemys siitä, mitä halutaan saada selville. Tutkimuskysymys on:

Miten materiaalia tulee kehittää, jotta se voidaan julkaista?

Tähän kysymykseen sisältyvät mielestäni hyvin teemat, joita haastatteluissa pohdimme. Miten materiaalin ulkonäköä tulee kehittää? Miten sanomaa voisi kehittää edelleen? Haastattelun teemoihin kuuluivat ulkonäkö, sanoma, ammatillisuus, toiminnalliset menetelmät ja sisältö. Ulkonäköteeman ympärillä pohdimme myös materiaalissa olevan kuvan merkitystä. Haastattelujen edetessä tutkimuskysymys teemojen takana pysyi samana, mutta teemoja jouduin pohtimaan uudelleen.

4.3 Aineiston hankinta ja tutkimukseen osallistujat

Aineiston tutkimukseen hankin haastattelututkimuksella, teemahaastattelulla. Teemahaastattelun etuna on avoimuus ja vapaamuotoisuus. Etukäteen valitut teemat takaavat, että kaikkien haastateltavien kanssa puhutaan samoista asioista. (Eskola & Suoranta 2000, 87.) Haastatteluihin osallistui neljä kirkon työntekijää, jotka tekevät nuorisotyötä. Heistä kolme on nuorisotyönohjaajia ja yksi pappi. Haastateltavat valikoituivat sen mukaan, kuka vastasi yhteydenottoihini haastattelun tiimoilta. Kolme haastateltavaa on pääkaupunkiseudulta. Olisin

toivonut, että hajonta olisi ollut suurempi ympäri Suomen. Sain yhden haastateltavan Helsingin hiippakunnasta, yhden Turun hiippakunnasta ja kaksi Espoon hiippakunnasta. Vaikka kaksi haastateltavaa onkin samasta hiippakunnasta, olen tyytyväinen siihen, että seurakunnat, joissa he työskentelevät ovat erilaisia ja erikokoisia, sekä haastateltavien ammattinimikkeet ja työtehtävät ovat erilaisia. Helsingin hiippakunnan työntekijä ja toinen Espoon hiippakunnan työntekijöistä on valmistunut nuorisotyönohjaajaksi vuosina 2010–2011.

Haastattelut tein puhelimella. Puhelinhaastattelun etu on kustannussäästö. (Eskola & Suoranta 2000, 90.) Alun perin oli tarkoitus, että haastateltavat olisivat eri puolilta Suomea, jolloin kaukana minusta asuvien haastatteleminen olisi tullut kalliiksi, jos olisin joutunut matkustamaan heidän luokseen. Päädyin haastattelemaan kaikkia puhelimitse, jotta haastattelutilanteet olisivat samanlaisia.

Kaksi ensimmäistä haastattelua sujuivat hyvin, koska äänitys onnistui ja äänen laatu oli hyvä. Kahdessa viimeisessä haastateltavien oli vaikea kuulla ääneni. Äänitteen laatu on onneksi hyvä näissäkin. Huono kuuluvuus vaikutti haastatteluihin siten, että minun oli hankala kysyä tarkentavia kysymyksiä, joten puheissa lähinnä haastateltavat puhuivat pitkiä puheenvuoroja annetusta teemasta. Haastattelut kestivät viidestätoista minuutista puoleen tuntiin. Litteroitua tekstiä on 15 sivua fonttikoolla 11 ja rivivälillä 2.

4.5 Aineiston käsittely ja analyysi

Aineiston analyysin tarkoitus on selkeyttää aineistoa ja tätä kautta antaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Haastatteluaineisto voidaan analysoida heti purkamisen eli litteroinnin jälkeen. (Eskola & Suoranta 2000, 137.) Aineiston käsittelyn ensimmäisessä vaiheessa litteroin puhelinkeskustelut. En kirjoittanut nauhalta puheessa olevia taukoja tai täytesanoja, mutta kirjoitin haastateltavien lauseet niin kuin he ne sanoivat. Omasta puheestani en litteroinut yksittäisiä kommentteja tai myötäilyjä joita esitin haastateltavien puheen välissä. Tämän kaltaisessa tutkimuksessa on merkitystä vain asiasisällöllä, ei sillä, miten haastateltava puhui.

Minä siirryin litteroinnista suoraan analyysiin. Haastattelun voi analysoida systemaattisesti eli purkaa aineiston käyttämällä esimerkiksi värikyniä. Eri teemat voidaan alleviivata erivärisellä kynällä. (Eskola & Vastamäki 2010, 43.) Olen analysoinut materiaalin systemaattisesti. Teemahaastattelun analysointi on mahdollisesti helpompaa, kun muiden haastattelumuotojen, koska teemat muodostavat jo valmiiksi aineiston jäsenyyksen (Eskola & Suoranta 2000, 151). Minä käytin hyväkseni valmista jäsenyyttä eli haastattelun teemoja. Ulkoasuun ja kuvaan liittyvät kommentit alleviivasin punaisella, sanomaan sinisellä, ammattilisuuteen vihreällä ja sisältöön liittyvät kommentit mustalla. Toiminnallisiin menetelmiin liittyvät kommentit alleviivasin violetilla. Tässä vaiheessa teemoista mukana oli vielä rakenne, mutta jätin sen lopullisesta analyysistä pois ja sisällytin sen ulkoasuteemaan. Jaoin lopuksi vielä teemat pienempiin osiin, sen mukaan, mistä olimme haastateltavien kanssa puhuneet. Esimerkiksi teeman ”sisältö” jaoin vielä osiin sanasto, tietojen tuttuus, lukuvinkit ja Tukea kohtaamiselle. Analyysin kirjoitin sen mukaan, mitä eroavaisuuksia ja mitä yhteneväisyyksiä haastatteluista löysin.

Olen analyysissä nimennyt haastateltavat seuraavasti:

Haastateltava 1 eli H1

Haastateltava 2 eli H2

Haastateltava 3 eli H3

Haastateltava 4 eli H4

Muita merkkejä ovat:

EK: Haastattelija Emilia Kaasinen

N.N: Muut haastatteluissa mainitut henkilöt

–:lyhennetty/katkaistu

(): tutkijan huomio

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Joka haastattelussa kysyin aluksi, miten haastateltava on tutustunut materiaaliin. Kolme neljästä oli käyttänyt materiaalissa olevia toiminnallisia menetelmiä. Yksi haastateltava oli silmäillyt materiaalin aluksi läpi.

Sain tän alun perin tuolta N.N:ltä tän vihon. Sitten heti lukaisin sen läpi. Totesin, että tässä on tosi tiivis paketti semmoisia asioista itse asiassa mitä oltiin pohdittu juuri viime kaudella muutaman työtoverin kanssa liittyen just tähän sukupuolisuuteen meidän nuorisotyössä ja rippikoulutyössä. (H2)

5.1 Ulkoasu ja kuva

Jo edellä lainatussa ensimmäisessä kommentissaan H2 kuvailee myös materiaalin ulkoasua. Hän huomasi materiaalia lukiessaan, että se on ”tiivis paketti”. Myös toinen haastateltavista toteaa, että materiaali on pieni. Hän tosin toteaa, että siinä voisi olla enemmänkin asiaa ja ympärillä vielä jotain muuta, jotta materiaali saataisiin suuremmaksi. Hän ehdottaa, että materiaalin voisi liittää johonkin toiseen materiaaliin omaksi kappaleekseen, esimerkiksi Jumalan silmissä IHME-kirjaan. Jumalan silmissä IHME- kirja on Aids-tukikeskuksen ja Nuorten keskuksen julkaisema kirja, joka tukee nuoret fyysistä ja henkistä kasvua. Sen teemat liittyvät Jumalan silmissä kaunis– painopisteeseen (Nuorten keskus i.a.). Kahden haastateltavan mielestä materiaali on sopivan kokoinen.

Usein tuntuu, et jos on kauheesti tekstiä, kauheesti kaikkee niin sit ei lopulta jää mitään mieleen vaik se, se ei ees auta silloin et sul on se materiaali. Pitää olla ensin mielessä mitä sieltä materiaalista voi löytää niin sit sitä pystyy. (H2)

Kolme haastateltavaa piti värejä hyvinä ja selkeyttävinä.

Värit on hyvät. Hyvä et on joitain kohtia selvästi livavoitu ja vaihdettu väriä että ne näkyvät tekstistä ja nousevat esille. Simppeli ja värikkösti hyvä. (H3)

Siis mun näkökulmasta tää on selkee, täs on hyvin nää tekstit eri-väriset tai en mä tiä onks nää tarkotettu värikoodeiks, mutta on helppo löytää täältä se mitä mä haluunki. (H2)

H3 mainitsee vielä ihan haastattelun lopussa, että hänen mielestään värit kannattaa säilyttää, koska ne tekevät materiaalista selkemämmän näköisen.

Rakenteesta mainitsee lyhyesti vain yksi haastateltavista. Hän sanoo, että materiaalissa on oleelliset asiat ja ne on hyvin jäsenneilty. Toki maininnat väreistä ja siitä, miten ne selkeyttävät tekstiä liittyvät rakenteeseen. Esimerkiksi otsikot ovat hyvin jäsenneiltyjä juuri värien ansiosta. Yhden haastateltavan mielestä jäsentelystä huomaa, että materiaalin on tehnyt opiskelija. Lähdeviitteet ja asetukset ovat hänen mielestään ”diakmaiset”.

Materiaalin lopusta löytyvästä kuvasta keskustelin kaikkien haastateltavien kanssa. Siinä puhututti sen tarpeellisuus ja sanoma. Kaksi neljästä haastateltavasta oli sitä mieltä, että materiaalissa, joka on työntekijöille suunnattu, ei tarvitse olla enempää kuvia. Yksi heistä sanoi, että hän ei välttämättä kaipaa tätäkään.

Siellä takanahan on tää kuva – mä ehkä keskityin enemmän siihen sisältöön kun siihen kuvamateriaaliin. Että se ei erityisellä tavalla sattunu mun silmään niinku missään muodossa että ihan hyvä, ei ärsyttänyt, en erityisemmin sitä kaivannut mutta näin. (H1)

Hän myös toteaa, että joskus kuva voi piristää tai havainnollistaa aihetta. Hän ei kuitenkaan keksinyt tähän materiaaliin paikkaa, mihin kuvia sijoittaisi. Hän sanoi myös, että laajempaan materiaaliin kuvat sopisivat, mutta ei tämän kokoiseen vihkoseen.

Yksi haastateltava toteaa, että jos sopivia kuvia löytyy, voi niitä käyttää.

En mä usko et noita tekstejä ainakaan sen kummemmin kannattaa värittää et jos nyt jotain ehkä aiheeseen sopivia söpöjä kuvia nyt jostain syyst löytyy ni voihan niit sit käyttää. (H4)

Kuvan symboliikka on haastateltavien mielestä kaksijakoista. Toisaalta kuvassa on paljon kristillistä ja uskonnollista symboliikkaa. Kaksi haastateltavista mainit-

see Vanhan testamentin, vanhan liiton merkin ja Nooan arkin. Myös kaksi muuta haastateltavaa näkee kuvassa uskonnollista symboliikkaa

No Nooan arkkihan mulla tulee ensimmäisenä siis mieleen mut siinänsähä se on ihan hyvä – sateenkaarella on niinku kristityille oma merkityksensä mut sit sil on kuitenkin seksuaalisen tasa-arvon kannalta oma merkityksensä. (H4)

Haastateltavat yhdistävät kuvaan myös tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja seksuaalivähemmistöt.

EK: Kun siellä on se kuva, niin mitä mielikuvia sulla tulee siitä?

Yhdenvertaisuus, kaikki seilataan samassa veneessä. Ollaan kaikki tervetulleita samaan paattiin. Saateenkaaresta yhdenvertaisuus ja moninaisuus, mitä kirkko pitää sisällään. (H3)

Kaikkien haastateltavien mielestä kuvan herättämät mielikuvat olivat positiivisia ja sopivat materiaalin teemaan.

Ei mitään negatiivisia, vaan positiivisia. Kaikki samaan veneeseen ja kyllä mahtuu. (H3)

5.2 Sisältö

Sisällön suhteen pohdimme haastateltavien kanssa sitä, miten tuttua tietoa materiaalissa oli heille. Kolme haastateltavaa neljästä sanoi, että materiaalissa ei ollut heille itselleen paljon uutta tietoa. Vain yksi mainitsi, että asiat ovat hänelle tuntemattomampia.

Siis voihan olla, että joku joka on enemmän perehtynyt asiaan niin voi kokea nää asiat jotekin itsestäänselviksi, mutta kyl mä aattelen et se on ihan tarpeellinen kuitenkin. (H2)

Kaksi vastavalmistunutta työntekijää mainitsi että, asiat voivat olla tutumpia heille, mutta vanhemmille työntekijöille asiat eivät ehkä ole niin itsestään selviä.

Mulle ei sinällään uutta tietoa ollu kovin paljoa. Se johtuu siitä, että olen näitä samoja asioita vasta vähän aikaa sitten opiskellut. Minul-

le ei siis ollut mitään uutta tietoa. Lukiessani mietin, että vanhemmille työntekijöille saattaa olla hyödyllistä ja uutta tietoa. Siinä mielessä siis myös sisällöllisesti jees. Vaikka itselle ei uutta tietoa ollut, niin tuli sellainen olo, että on kattava sisältö. (H3)

Yksi haastateltavista tarkasteli sisältöä nuorten näkökulmasta. Vaikka hän ei saanut materiaalista uutta tietoa, hän oli huomannut, että nuorille asiat eivät välttämättä ole tuttuja. Hän otti esimerkiksi materiaalin sanaston, jossa selittää muun muassa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin liittyvää termistöä.

Siis mähän olen esimerkiksi jonkun verran opettanut terveystietoa mut mulle esimerkiksi se sanasto oli pääpiirteissään tuttua mutta huomasin taas nuorten kanssa, et ei se kaikilta osin heille ollu ihan selvää. Se oli musta hyvä olla. (H1)

Lisäksi hän toteaa, että muukin teksti on paikkaansa pitävää ja hänen mielestään asiat materiaalissa on ilmaistu positiivisella tavalla kiihkottomasti.

Yhden haastateltavan kanssa puhuimme pitkään sanastosta. Hän sanoo, että hänelle ei tule mieleen mitään, mitä sanastosta puuttuisi. Hän kuitenkin ihmettelee, että materiaalissa, joka puhuu sukupuolisensitiivisyydestä, selitetään termit ”avoliitto”, ”avioliitto”, ”rekisteröity parisuhde” ja ”sateenkaariperhe”. Hän ei näe, miten perhemuodot liittyvät materiaalin aiheeseen. Haastateltava kuitenkin toteaa, että rippikoulun oppitunnilla, jossa perhemuotoja ja seksuaalisuutta käsitellään saman oppitunnin aikana, on hyvä, jos materiaalista löytyy tarvittava termistö opetusta varten. Tästä näkökulmasta hän tuo esille puutteen, jonka hän huomaa sanastosta. Sanastossa ei ole sanaa uusperhe.

EK: Eli koko tän perheosion vois periaatteessa jättää pois?

No periaatteessa joo, jos miettii seksuaalisuutta ja sukupuolisuutta. Jos miettii rippikoulun oppitunnin kannalta missä käsitellään samalla sitten perhettä ja perhearvoa samassa kokonaisuudessa niin siinä mielessä niitten on ehkä hyvä olla siinä. (H3)

Erään haastateltavan mielestä sanasto on kattava, mutta muuten hän pitää termistöä liian vaikeana. Hän oli näyttänyt materiaalia, jollekin, joka tietää paljon seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä, eikä hänkään ollut ymmärtänyt kaikkea. Esimerkiksi sana sukupuolen ilmaisu ei tule kunnolla ymmärretyksi, koska ihmi-

selle ei yleensä ole selvää, että sukupuolia on monia, ei vain kaksi. Haastateltava toivookin enemmän esimerkkejä materiaaliin, jotta se tulisi ymmärrettävämmäksi.

Yksi haastateltava mainitsee erityisesti materiaalin osion, joka on otsikoitu Koh- taamisen tueksi. Hän on saanut siitä konkreettista tukea muun muassa toiminnallisten menelmien ohjaamiseen.

Materiaalin lopussa on lista lukuvinkeistä, joka on kirjallisuuslista aiheeseen liittyvistä teoksista ja julkaisuista. Kukaan haastateltavista ei ollut tutustunut lukuvinkeihin tämän materiaalin yhteydessä, mutta osa niistä oli ennestään tuttuja. Jumalan silmissä IHME- kirja oli tuttu kahdelle haastateltavalle.

5.3 Sanoma

Sanoma, mikä materiaalista välittyy, liittyy haastattelujen perusteella vahvasti sekä kuvaan, että erityisesti toiminnallisiin menetelmiin. Kuvaan liittyvän sanoman kävin läpi jo aikaisemmin, mutta toiminnallisten menetelmien osalta puhun niiden sanomasta tässä kappaleessa. Kuvan ja toiminnallisten menetelmien sanoma kuvaa koko materiaalin sanomaa, mutta haastatteluissa on pohdintaa sanomasta jonkin verran myös muilta osin.

Haastateltavien mielestä materiaalista välittyy sanoma yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta. Painopiste on selkeästi yhteiskunnallinen.

Mun mielestä pääsanoma on semmonen tasa-arvo, oikeudenmukaisuus ja oikeus olla oma itsensä ja identiteetiltään sellainen kuin miksi Jumala on kunkin luonut. Näin mä sen sanoisin. Ja oikeus myös saada tukea siihen oman identiteetin luomiseen riippumatta mikä se on. (H2)

Toinen haastateltava mainitsee, että hänen mielestään materiaalista välittyy se, että seksuaalinen tasa-arvo on todellinen asia ja, että se vaatii jonkun tukijan.

Joo no mun mielestä se on ihan hyvä että se niinku ikäänku että seksuaalinen tasa-arvo ei oo mikään tuulesta temmastu, revästy

juttu sillai et nyt yhtäkkiä joku rupee tämmöstä asiaa ajamaan tai että tai sillai vaan että se on jo ikuisuuksia olemassa ollut asia. (H4)

Erityisesti kahden haastateltavan mielestä materiaalin sanoma välittyi toiminnallisten menelmien ja niitä ohjatesa syntyneiden keskustelujen kautta. Keskusteluissa nuorten kanssa yhdellä haastateltavista nousi esille, että heillä on lupa olla toisenlaisia ja heillä on myös lupa ilmaista toisenlaisuutensa. Ryhmässä, jossa he silloin olivat, aikuiset hyväksyvät heidän ja antavat tilaa.

Ihmiset kokeekin, että on lupa olla myös toisenlainen ja on lupa ilmaista se ja tässä ryhmässä ainakin aikuiset hyväksyy sen ja antaa tilaa. (H2)

Ensinnäkin pohdintaa siitä, mikä on mun mielestä hyvää, että minä takia ylipäätään et jos on vähemmistöt, missä tahansa niin mistä se syntyy, että voi käydä niin että vähemmistöt laitetaan jotenkin suurennuslasin alle tai heitä tarkastellaan erityisellä tavalla tai jossain kiustaan ja muuta. – ne löys mun mielestä aika hyvin semmosia, että vähemmistössä olemisessa on myös tiettyjä vahvuuksia, silloin kun ne vähemmistöt edustajat on itse sinut sen asian kanssa. Ja ovat pohtineet... ja hyvin semmoisia suvaitsevaisia näkökulmia tässä ryhmässä kaikkienensa oli. (H1)

Nuoria oli puhututtanut vähemmistönä oleminen ja siihen liittyvät ilmiöt. He olivat puhuneet myös erilaisuudesta ja toiseudesta. Harjoitukset olivat ohjanneet keskustelua puhumaan teemasta nimenomaan vähemmistöjen ja tasa-arvon näkökulmasta.

5.4 Ammatillisuus

Teemalla ammatillisuus tarkoitan tämän materiaalin yhteydessä sitä, miten tarpeelliseksi materiaali koetaan nuorisotyössä ja onko se suunnattu työntekijöille. Joitain sisällöllisiä ja sanomallisia asioita voidaan tulkita myös ammatillisuusteeman kautta. Olen tässä käynyt läpi kuitenkin vain ne, mitkä liittyvät selkeästi edellä mainittuihin seikkoihin ammatillisuudesta. Sisällölliset ja sanomalliset asiat olen käynyt läpi niiden teemojen yhteydessä. Myös toiminnallisten menetelmien ammatillisuuden analysoin, kun käyn läpi menetelmiin liittyvät haastattelusuudet.

Kaiken kaikkiaan haastatteluista välittyi, että tämä materiaali on tarpeellinen nuorisotyössä. Myös materiaalin teemat koettiin tärkeiksi. Eräs haastateltavista mainitsee, että sukupuolisensitiivisyyteen liittyen on kirkon puolelta annettu paljon linjauksia ja lausuntoja ja on hyvä, että jossakin niitä selitetään. Materiaali antaa myös toimintamalleja työntekijöille.

Tosi kiva kun oot lähteny tämmöstä tekemään ja toivottavasti se leviää. Että tärkeä asia. (H2)

Materiaalin ammatillisuus näkyy kahden haastateltavan mielestä siinä, että siinä on lainattu kirkon strategioita, lakitekstiä ja asiantuntijoita. Näin siinä olevat asiat ovat perusteltuja.

Tässä on siis näitä kampanjoita ja sitten on lakitekstiäkin niin se kaikki on siinä mielessä ihan kohdallaan. Se on työntekijällekin musta ihan merkittävää. Sen lisäksi tässä on viitteitä asiaa tutkineista, asiasta kirjottaneista henkilöistä, sekin on musta hyvä ja et on ylipäänsä sellaista lisätietomahdollisuutta, jos tarvitsee. (H1)

Eryisesti yhdessä haastattelussa esille nousi, että materiaalissa oli annettu käytännön tukea nuorten kanssa toimiseen. Materiaalissa pyydettiin kiinnittää huomiota normatiivisuuteen ja välttää sitä esimerkiksi jakamalla tyttöjä ja poikia samoihin ryhmiin. Lisäksi materiaalissa huomautettiin, että nimittelyyn tulee puuttua joka kerta.

Eli sillä tavalla tässä materiaalissa oli mun mielestä hyviä pointteja, mitkä autto itseensä huomaamaan semmosia hyviä pointteja ylipääntään toiminnassa ja tekemisessä, semmosia miten sen nyt sanois, virheitä tai semmosia ansoja tavallaan, mistä on hyvä päästä eroon. – Et mäe tosiaan tykkäsin tästä, koska sillais justiin ajattelun, että ne on niinku kuitenkin semmosia yksinkertaisia, pieniä asioita, mistä pitäis niinkun alottaa ja ottaa huomioon, esimerkiks täs on näitä just tätä normatiivisuuden välttämistä ja muuta tämmöstä, et nimittelyyn puuttumista, et huomaa ne asiat niin. (H2)

5.5 Toiminnalliset menetelmät

Kolme neljästä haastateltavasta oli käyttänyt toiminnallisia menetelmiä jonkun ryhmän kanssa. Menetelmiä oli käytetty rippikoulussa ja isoskoulutuksessa.

Haastateltava, joka ei testannut menetelmiä, sanoi, että hänen mielestään muut harjoituksen toimivat, mutta Unelmien kumppani 1 eli tehtävä, joka tehdään itsenäisesti, ei toimisi käytännössä, ainakaan isossa ryhmässä. Riski, että joku näkee, mitä toinen tekee, on suuressa ryhmässä liian suuri.

Yksi haastateltavista oli käyttänyt rippikoulussa harjoitusta Unelmien kumppani 1. Hän oli ohjannut harjoitusta niin, että ryhmä oli mennyt luokahuoneesta toiseen, rauhallisempaan tilaan. Siellä haastateltava oli pyytänyt jokaista ryhmäläistä etsimään oman, rauhallisen paikan patjalta tai pöydän äärestä. Hän oli korostanut, että rippikoululaisten ei tarvitse mennä ystävän viereen istumaan vaan ottamaan oman paikkansa. Tehtävässä ei tarvita kuin paperi ja oma itsensä. Hän soitti taustalla rauhallista meditaatiomusiikkia. Käytössään ryhmällä oli vain kynät ja paperit. Ryhmäläiset saivat joko piirtää tai kirjoittaa unelmien kumppanistaan. Hän korosti ryhmälle, että tuotoksia ei näe kukaan muu kuin rippikoululainen itse. Ei edes hän opettajana näe niitä. Hän sanoi, että ryhmän huomioon ottaen tehtävä sujui hyvin. Kaikilla, jotka niin halusivat, oli mahdollisuus piirtää tai kirjoittaa paperille jotain henkilökohtaista. Hän sanoi, että osa rippikoululaista teki tehtävää tosissaan ja osa naureskeli ystävän kanssa. Kokonaisuudessaan tehtävä kuitenkin sujui hyvin.

Käytin sitä ihan oppitunnilla (rippikoulun) et me lähettiin luokasta erilliseen tilaan ja rauhottuneempaan tilaan, missä sitten nuoret sai ihan oikeesti ottaa sen paikan mistä tuntu hyvältä patjalta tai pöydän äärestä. Sit mä vielä korostin sitä, että älä mene siihen oman kaverin viereen vaan ota se oma paikkas – (H3)

Ois ollu mahdollista (piirtää tai kirjottaa henkilökohtaisia asioita). Se ois ollu sit enemmän siitä henkilöstä ittestään kiinni. Siihen annettiin mahdollisuus. Siellä oli niitä jotka ihan teki ja funtsi ja mietti ja sit oli vähän niitä jotka kikatteli. Mutta kokonaisuudessaan toimi ihan jees. (H3)

Kolme haastateltavaa mainitsi menetelmän Suomi 2025. Heidän mielestään tehtävänanto oli onnistunut. Yksi haastateltavista totesi, että harjoitteen nimi pitäisi muuttaa, jotta sitä voisi käyttää myös tulevaisuudessa. Hän sanoi, että tämä on kuitenkin painettua paperia ja noin kymmenen vuoden kuluttua olemme jo vuodessa 2025. Hänen mielestään hyvä nimi voisi olla vaikka Suomi tulevaisuudessa.

Mut jos miettii pitemmän kannalta niin ei siinä muuta kuin se nimiasia, et senhän voi laittaa et Suomi tulevaisuudessa. Et kun miettii painettua paperia et 10 vuoden päästä ollaan jo melkein vuodessa 2025. Sisällöllisesti hyvä tehtävä. (H3)

Yksi haastateltavista oli ohjannut harjoitetta Suomi vuonna 2025 isokoulutuksen loppuvaiheessa. He olivat käyneet myös materiaalin sanastoa läpi. Paikalla tässä koulutustilaisuudessa oli 30 nuorta. Harjoitus oli sujunut hyvin. Nuorten oli helppoa puhua aiheesta. Myös harjoituksen ja sen jälkeisen keskustelun ohjaaminen oli ollut helppoa. Aluksi heillä oli ollut vähän pohdintaa unelmien kumppaniin liittyen, mutta suurimman osan ajasta he käyttivät Suomi vuonna 2025- harjoitukseen. Lisäksi, että he pohtivat tulevaisuutta, he olivat käyneet läpi myös menneisyyttä.

Me ryhmässä oltiin aluksi tätä unelmien kumppanin pohdintaa mut erityisesti tää tulevaisuuteen katseleminen tää Suomi vuonna 2025 oli sellainen johon aikaa tuntui kuluvan jonkin verran ja tämmönen eläytymisharjoitus oli mun mielestä hyvä, ja siihen me käytettiinkin valtaosa ajasta ihan tän ohjeistuksenkin mukaisesti. Me myös tehtiin niin, että katsottiin taaksepäin, et minkälaisia muutoksia, jos aattelee et mennään 10–15 vuotta taaksepäin et mikä sinä aikana on muuttunu – (H1)

Yksi haastateltavista kertoo, että hänen mielestään toiminnalliset menetelmät ovat tärkeitä ja materiaalissa olevat harjoitteet ovat hyviä. Hän sanoo, että materiaalissa voisi olla enemmän harjoitteita, vaikka nykyisiäkin voi soveltaa erilaisissa ryhmissä ohjattaviksi. Osaa harjoitteista hän voisi käyttää myös rippikoulussa ja toteaa, että unelmien kumppania on rippikouluissa pohdittukin. Hänen mielestään materiaaliin voisi lisätä vielä jonkin harjoitteen, joka ei lähestyisi asiaa kumppanin tai sukupuolisuuden kautta vaan erilaisuuden ja vähemmistönäkökulman kautta. Lopuksi hän toteaa, että toiminnallisten menetelmien ohjeistukset olivat hyviä, materiaalit niihin löytyivät ja ohjeistuksen sisällä olevat arviot harjoituksen kestoajasta pitivät paikkansa.

– tää toiminnalliset menetelmät oli mun mielestä tärkeä asia ja nää oli hyviä harjoitteita. Toki näitäkin voisi olla vielä lisää toki näitäkin voi soveltaa erilaisissa ryhmissä vedettäväksi. Mä aattelin, että näistä jotkut voisi toimia myös rippikoulussa vedettäväksi ja kyllähän tämmöstä unelmien kumppani asiaa on mietittykin vielä vahvasti. (H1)

Yksi haastateltavista oli ohjannut isosryhmässä harjoitteita Oma sukupuolisuu-
teni ja Unelmien kumppani 2. Hänen ohjeistaessaan ensimmäistä harjoitetta eli
Oma sukupuolisuu-teni, yksi isosista sanoi, että hän ei osaa vastata esitettyihin
kysymyksiin. Hän ei koe kuuluvansa kumpaankaan sukupuoleen, joten esitetty
kysymykset olivat vaikeita. Tästä syntyi hyvä keskustelu isoskoulutuslaisten
kesken, vaikka he eivät tehneetkään lopulta harjoitetta materiaalisissa annettujen
ohjeiden mukaisesti. He keskustelivat muun muassa siitä, haittaako se, jos ei
koe olevansa tyttö tai poika. Tilanne antoi luvan keskustelulle, jota ei olisi muu-
ten syntynyt.

Tää oli jännä tää oma sukupuolisuu-teni-juttu. Eli me ei tehty sitä
rippikoululaisten kanssa, me tehtiin isosten kanssa, ryhdyttiin miet-
tiimään ja heti sen tehtävänannon jälkeen yks meidän isosista, jo-
ka ei koe kuuluvansa mihinkään sukupuoleen, ja hän sanoo sen ai-
ka rohkeesti niin rupes protestoimaan tätä vastaan, että mä pysty
vastaa tämmösiin kysymyksiin, että mitkä piirteet tekevät minusta
tytön tai pojan kun en koe olevani tyttö enkä poika. (H2)

Unelmien kumppani 2:sta ohjatessaan haastateltava huomasi, että materiaalis-
sa oleva vinkki siitä, että ryhmiä ei aina kannata jakaa sukupuolen mukaan, on
käytännössä hyödyllinen. Hän huomasi, että kun tällä kertaa jakoi ryhmät sekai-
sin tyttöihin ja poikiin, oli keskustelu ryhmissä erilaista kuin aikaisemmin, kun
tytöt ja pojat ovat olleet omissa ryhmissään. Hän toteaa, että sukupuolen mu-
kaan jaetuissa ryhmissä pojat käyttäytyvät sukupuolinormatiivisesti ja ilmaisevat
mielipiteitä, joita he ajattelevat, että heiltä odotetaan. Esimerkkinä poikien mieli-
piteistä haastateltava mainitsee ”tyttöillä pitää olla isot tissit”. Kun nuoret oli jaet-
tu sekaryhmiin, esittävät tytöt ja pojat samankaltaisia mielipiteitä siitä, millaisia
asioita kumppanissa arvostaa. Hän toteaa, että sukupuolen mukaan ryhmiin
jakaminen vahvistaa normatiivisuutta.

Mä oon joskus aikaisemmin tehnyt samantapaista juttua sillä lailla,
että pojat on ollu omassa ryhmässä ja tytöt omassa, sitten tajusin,
että se on tosi tyhmä tapa tehdä se siksi että ne sukupuoliryhmissä
niin pojat käyttäytyy nimenomaan sukupuolinormatiivisesti ja ilmai-
see sellaisia mielipiteitä, mitä poikien oletetaan tuossa iässä ilmai-
sevan. Jos ymmärrät mitä haen eli tulee paljon enemmän pojilta nii-
tä, että tytöllä pitää olla isot tissit ja... tiedät. Seksikäs. Kun sitten
jos ne on sekaryhmissä niin se muuttuu se tilanne aika paljon. Että
sitten tulee paljon enemmän tytöiltä ja pojilta itseasiassa samanta-

paisia ajatuksia siitä, että millaisia asioita kumppanissa arvostaa.
(H2)

Haastateltava kertoi myös, että Unelmien kumppani 2- harjoitusta ohjatessaan pari tyttöä uskalsi ilmaista, että seurustelee tytön kanssa. Tämän jälkeen oli ollut keskustelussa hetken hiljaisuus ja sitten se jatkui normaalisti. Hänen mielestään tämä oli hyvä kokemus, koska siitä huomaa, että tällaisen asian voi sanoa ääneen eikä se ole sen kummempi asia.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Kaikki eri teemoihin liittyvät kommentit vastaavat omalta osaltaan tutkimuskysymykseen. Materiaalin ulkoasua ei tarvitse kehittää, eikä se vaadi enempää kuvitusta. Sisältöä tulee kehittää sanaston osalta niin, että se kattaa kaikki perhemuodot. Pilottimateriaalin sanoma on sellainen, joka julkaistavassakin materiaalissa tulee olla, joten sanomaa ei tarvitse muokata tai kehittää. Toiminnallisia menetelmiä voisi julkaistavassa materiaalissa olla enemmän ja uusien menetelmien tulisi liittyä pikemminkin yhteiskuntaan ja vähemmistöjen asemaan kuin parisuhteeseen, seksuaalisuuteen ja sukupuoleen. Nykyisiä menetelmiä ei tarvitse muokata, vaan niiden avulla syntyneet keskustelut olivat palkitsevia. Kaikin puolin tällainen materiaali osoittautui tutkimuksessa tarpeelliseksi ja tärkeäksi seurakunnan nuorisotyössä

6.1 Tutkimuksen johtopäätökset

Haastateltavilla oli positiivinen kokonaiskuva materiaalista. Materiaali kuvataan tärkeäksi ja hyödylliseksi. Ulkoasu oli haastateltavien mielestä hyvä ja selkeä. He kehuivat erityisesti materiaalin väritystä. Materiaalissa kaikki otsikot ja tietyt lauseet, joita on haluttu painottaa, on merkitty eri sateenkaaren väreillä. Värien sanottiin selkeyttävän materiaalia.

Yksi tärkeimmistä tutkittavista asioista minulle oli se, tarvitseeko materiaali kuvitusta. Näiden tulosten perusteella materiaali ei tarvitse lisäkuvitusta. Eri asia on, tarvitaanko kuvaa, joka siinä jo on. Kaikkien haastateltavien mielestä kuva välittää sanomaa sekä kristillisyydestä että yhdenvertaisuudesta. Kuvan sanoma on siis sellainen, mitä halusin välittää. Haastateltavien mielestä mielikuvat olivat positiivisia. Tämä kuva voisi siis olla esimerkiksi julkaistavan materiaalin kansilehdessä.

Koko materiaalin sanoma välittyi haastateltaville sellaisena kuin oli ollut tarkoitus. Sen sanomaksi kuvailtiin yhdenvertaisuuden perusoikeutta, tasa-arvoa, oikeudenmukaisuutta. Myös kristillisuus oli välittynyt tekstistä. Sanomaa ja sitä

tukevia osioita ei siis tarvitse lähteä muokkaamaan. Erityisesti sanoma välittyi johdannosta, Kohtaamisen tueksi -osiosta ja toiminnallisista menetelmistä. Johdannosta välittyy ammatillisuus ja luomisen teologia.

Ammatillisesti materiaali koettiin tärkeäksi nuorisotyössä. Siinä annetaan hyviä toimintamalleja käytännön työhön. Lisäksi teksti on asiallista ja siinä on käytetty oikeanlaista lähdemateriaalia. Materiaalin teemoja pidettiin myös tärkeinä ja sellaisina, joista pitää kirkossa puhua. Mielestäni myös se, että toiminnalliset menetelmät olivat olleet toimivia ja keskustelua synnyttäviä, kertoo materiaalin ammatillisuudesta.

Materiaalissa olevat tiedolliset asiat olivat suurimalle osalle haastateltavista tuttuja. Heille se ei antanut uutta tietoa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä. Tosin, kuten he itsekkin totesivat, työntekijä, jonka valmistumisesta on jo kulunut aikaa tai ei muuten ole näiden asioiden kanssa tekemisissä, saattaa tarvita tällaista tietopakettia. Olen tyytyväinen materiaalin sisältöön. Vaikka siinä ei ehkä olekaan uutta tietoa, antoi se kokeneellekin työntekijälle uutta näkökulmaa työhön. Mielestäni tietyt perusasiat materiaalissa on pakko olla, jotta niitä voidaan sitten toiminnallisilla menetelmillä ja käytännön vinkeillä syventää. Materiaalissa tulisi olla enemmän esimerkkejä käytännön työstä. Kaikkien haastateltavien mielestä osio Lukuvinkit on hyvä, vaikka teokset ja julkaisut eivät pääosin olleetkaan tuttuja.

Tulosten perusteella sanasto ei ole kattava. Se ei käsittele yhdenvertaisesti kaikkia perhemuotoja. Uusperhe-käsitettä ei ole sanastossa selitetty. Usein rippikoulussa teemat seksuaalisuus, seurustelu ja perhe ovat samassa oppituntikokonaisuudessa tai ainakin niitä usein käsitellään saman päivän aikana. Siksi on tärkeää, että kaikki perhemuodot on käsitelty sanastossa yhdenvertaisesti.

Tärkeimmäksi anniksi osoittautuivat toiminnalliset menetelmät. Kolme neljästä haastateltavasti oli käyttänyt niitä ja niiden avulla syntyneet keskustelut ja pohdinta nuorten kanssa oli ollut positiivinen yllätys. Lisäksi toiminnalliset menetelmät ohjaavat materiaalin sanomaa oikeaan suuntaan. Niistä nousee teemoiksi toiseus, vähemmistöt ja yhteiskunta.

Kaikki haastateltavat mainitsivat jossain yhteydessä toiminnallisen menetelmän Unelmien kumppani 1 tai 2. Unelmien kumppani on menetelmänä monelle rippikoulua ohjanneelle tuttu. Se ei aina ole kyseisellä nimellä, mutta monessa rippikoulussa samankaltaisia menetelmiä käytetään. Halusin tuoda tämän tehtävän materiaaliin, mutta muokata sitä niin, että sitä ei toteutettaisi sukupuolinormatiivisesti. Tarkoitus ei ole korostaa kumppanin sukupuolta tai hänen sukupuoleen liittyviä piirteitään vaan hänen luonteenpiirteitään ja arvojaan. Koen tehtävänannon ja materiaalin muutenkin onnistuneeksi tässä suhteessa.

Kohtaamisen tueksi -osio osoittautui sellaiseksi, jossa vahvasti välittyi materiaalin sanoma, antoi tukea myös toiminnallisiin menetelmiin. Havaintoni mukaan monissa seurakunnissa Unelmien kumppani -menetelmä toteutetaan niin, että tytöt ja pojat omat omissa ryhmissään. Tuloksissa esiin nousseet käytännön kokemukset osoittavat, että sukupuolen mukaan jaetut ryhmät eivät menetelmää toteuttaessa toimi. Pojat eivät saa välttämättä tuoda esille niitä mielipiteitä, joita haluavat. He kokevat, että heidän kuuluu käyttäytyä ikäistensä poikien lailla ja siksi esittävät esimerkiksi seksistisiä mielipiteitä siitä, miltä naisen kuuluu näyttää. Sekaryhmissä pojat olivat ilmaisseet erilaisia mielipiteitä kuin yleensä poikaryhmässä. Tämän harjoituksen yhteydessä myös pari tyttöä oli uskaltanut ilmaista seurustelewansa samaa sukupuolta olevan kumppanin kanssa. Uskallus saattaa liittyä ilmapiiriin, joka syntyi siitä, että kaikki saivat ilmaista sellaisia mielipiteitä kuin haluavat eivätkä ole pakotettuja tiettyyn muottiin.

Oma sukupuolisuuteni -menetelmän tehtävänantoa pitää muuttaa. Kysymykset, joita tehtävänannossa on esitetty, sopivat ehkä nuorelle, joka on varma omasta sukupuolestaan, mutta eivät sellaiselle, joka ei ole siitä varma. Uskon, että kaikki voivat pohtia sitä, mitä odotuksia tytöille ja pojille yleisesti asetetaan, mutta eivät sitä, millainen tyttö tai poika minä olen. Tehtävänannon voisi muuttaa yleisemmäksi ja siinä voisi tuoda esille myös kysymyksen sukupuolivähemmistöistä. Yksittäisen nuoren kokemus menetelmää käytettäessä todistaa osaltaan Vilkan (2010, 17) väitettä siitä, että sukupuoli on moninainen ilmiö ja sitä voidaan tarkastella paitsi biologisesta, myös aistillisesta ja sosiaalisesta näkökulmasta.

Nuorten on helppo puhua teemoista seksuaalisuus ja sukupuoli. He pystyvät pohtimaan näitä asioita sekä henkilökohtaisella että yhteiskunnallisella tasolla. Haastateltavien kokemukset myös osoittavat, että näistä teemoista puhuminen on tärkeää. Seksuaalisuutta ja sukupuolisuutta sekä niiden yhteiskunnallista merkitystä voi pohtia niin yksin kuin yhdessä muiden kanssa. Piagetin mukaan nuori on valmis käymään keskustelua monesta eri näkökulmasta (Mosman 2005, 7–8). Myös nuoren moraalinen päättely mahdollistaa keskustelun vähemmistöjen oikeuksista. Keskustelun ja moraalisen pohdinnan avulla hänen minä- ja maailmankuvansakin kehittyy. (Nurmi ym. 2006, 128–129.)

6.2 Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimushaasteet

Tutkimukseni otos on pieni. Tutkimusta ei tästä syystä voida soveltaa valtakunnallisesti. Lisäksi kolme neljästä vastaajasta on pääkaupunkiseudulta, jolloin tulos on erilainen kuin, jos vastaajia olisi ympäri Suomea. Alun perin oli siis tarkoitus, että vastaajia olisi ollut Suomen jokaisesta hiippakunnasta, mutta tämä ei valitettavasti onnistunut. Emme keväällä ehtineet paneutua haastateltavien hankkimiseen tarvittavilla resurseilla. Lisäksi osa haastateltaviksi lupautuneista ei vastannut useisiin haastattelupyyntöihin. Haastateltavat ovat myös kaikki sellaisia, joilla on kiinnostusta ja intoa edistää seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisuutta. Heillä on alun perin paljon tietoa termistöstä ja muista seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin liittyvistä asioista. Tulos olisi kattavampi, jos joku haastateltavista ei olisi ollut alun perin sukupuolisensitiivisesti suuntautunut työssään.

Puhelinhaastattelu tuotti erilaisen tuloksen kuin kasvokkain tehty haastattelu olisi tuottanut. Heikon kuuluvuuden takia jouduin jättämään tarkentavia kysymyksiä kysymättä, jolloin joitain vastauksiakin jäi saamatta. Myös se, että haastateltavaa ei näe, vaikeuttaa kysymysten kysymistä, koska kommunikoinnissa on vain puheen ja sanojen varassa. Ilmeet ja eleet jäävät näkemättä. Jälkeenpäin arvioituna olisi ollut helpompaa ja jopa halvempaa haastatella kolmea haastateltavaa kasvokkain. Yksi haastateltavista asui ja työskenteli kauempana, joten hänen haastattelemisensa puhelimesta oli perusteltua.

Sain tutkimuksessani selville neljän eri seurakunnan työntekijän mielipiteen pi-lottimateriaalista. Työntekijöillä on erilaiset työnkuvat ja työnimikkeet sekä eri-lainen koulutustausta. Vaikka tulokset eivät ole valtakunnallisesti kattavia, voi-daan näiden tulosten perusteella materiaalia kuitenkin edellä mainituin osin ke-hittää. Luultavasti jatkossa Kirkkohallitus joutuu edelleen testauttamaan materi-aalia eri järjestöissä ja seurakunnissa ennen kuin se on valmis julkaistavaksi.

Jatkotutkimushaasteena on tutkia, miten lopullinen, julkaistu materiaali on seu-rakunnissa pitkällä tähtäimellä otettu vastaan, miten sitä on käytetty ja onko siitä ollut hyötyä. Tutkija voisi esimerkiksi seurata materiaalia käyttävien seurakunti-en rippikoulu- tai isoskoulutusopetusta ja havainnoida, miten opetus muuttuu materiaalin käytön myötä.

Jatkotutkimuksena voisi haastatella nuoria, joiden kanssa toiminnallisia mene-telmiä on käytetty. Haastattelujen avulla tutkittaisi, mitä nuoret oppivat mene-telmistä, mitä mieltä he niistä olivat ja olivatko menetelmät heidän mielestään hyödyllisiä. Materiaalia voisi muutenkin tarkastella nuoren näkökulmasta esi-merkiksi siten, että materiaalia kommentoisivat seksuaali- ja sukupuolivähem-mistöihin kuuluvat nuoret.

6.3 Ammatillinen kasvuni

Ammatillinen kasvuni alkoi opinnäytetyöni teeman osalta syksyllä 2010, jolloin olin harjoittelussa Seta ry:ssä. Olin aiemmin nähnyt seksuaali- ja sukupuolivä-hemmistöjen oikeudet vain seurakunnan nuorisotyöstä käsin. Nyt näin sen, mitä heidän puolestaan tehdään yhteiskunnan puolella. Setassa ajatellaan, että kai-killä on oikeus yhdenvertaisuuteen ja ajamalla yhden ryhmän oikeutta siihen edistetään kaikkien yhdenvertaisuutta. Tämän ajattelutavan haluan tuoda myös seurakuntiin ja tämä opinnäytetyö vie hieman tätä tavoitetta eteenpäin.

Lähes koko projektin ajan olen ollut vihainen, pettynyt ja välillä raivoissani asen-teille ja teoille, joita yhteiskunnassamme tapahtuu seksuaali- ja sukupuolivä-hemmistöjen hyvinvoinnin kustannuksella. Erityisen huolissani olen ollut nuoris-ta, jotka vielä pohtivat seksuaalisuuttaan ja ovat herkkiä sanoille ja teoille. Välil-

lä työ on tullut henkilökohtaisesti minua liian lähelle ja siksi puolueettomuus on ollut vaikeaa. Itse tutkimusaihe on kuitenkin ollut tarpeeksi tunteita herättämätön. Siksi tutkimusosani opinnäytetyöstä on säästynyt mielipiteiltä ja tunteenpurkauksilta.

Ammatillisesti minua ovat kasvattaneet kaikkein eniten työhöni liittyvät harjoitellut Kirkkohallituksessa ja Setassa. Molemmat ovat hioneet nuoruuden oikeudentuntoani. Mustavalkoiset ajatukseni homojen oikeuksista ovat saaneet muitakin sateenkaaren värejä. Huomasin, että minun ei tarvitse taistella oikeuksista yksin seurakunnissa, vaan myös kirkko on innokas tukemaan yhdenvertaisuutta.

Koko viime vuosisadan ja – kymmenen ajan on muun muassa homojen, lesbojen, transvesitiittien ja transsukupuolisten oikeuksia pyritty laajentamaan, leimoja poistamaan ja asialle on pyritty samaan näkyvyyttä. Kaikella tällä on pyritty ja pyritään edelleen yhdenvertaisuuteen. Esimerkiksi homojen oikeus avioliittoon ei ole valtaväestön oikeuksista pois, vaan se lisää koko kansan yhdenvertaisuutta niin laillisesti, rakenteellisesti kuin arvomaailmallisestikin. Suomen yhdenvertaisuus on kehittynyt hurjasti pelkästään viimeisen kymmenen vuoden aikana. Tästä hyvänä esimerkkinä on se, että yli miljoona suomalaista oli vuonna 2012 valmis valitsemaan Suomen tasavallan presidentiksi julkisesti homon ehdokkaan. Haluan olla tulevassa työssäni osa tätä kehitystä ja edistää vähemmistöjen oikeuksia niin, että lopulta emme tunne käsitettä vähemmistöjen oikeudet, vaan kaikkien oikeudet ovat samat.

LÄHTEET

- Anttonen, Erja 2006. Sukupuolisensitiivisyys kansalaistoiminnassa ja nuorisotyössä. *Kever* 3/2006. Viitattu 28.12.2011.
<http://www.uasjournal.fi/index.php/kever/article/viewArticle/1063/897>
- Cacciatore, Raisa 2006. Lasten ja nuorten seksuaalisuus. Teoksessa Dan Apter, Leena Väisälä & Kari Kaimola. *Seksuaalisuus*. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 205–225.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2000. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2010. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 – Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 26–44.
- Hannuksela Nina ja Outi Tölli 1998. *Sukupuoleen selviytyminen: seitsemän suomalaista transseksuaalia*. Raportteja 224. Helsinki: Stakes.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2001. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Helsingin Sanomat 22.9.2011. *Lakialoite tasa-arvoisesta avioliitosta valmistui*. Viitattu 14.12.2011.
<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Lakialoite+tasa-arvoisesta+avioliitosta+valmistui/1135269527761>
- Jokela, Eero 2005. *Tyttöjen ja poikien teologia*. *Pikkuväki* 4. Viitattu 29.12.2011.
<http://www.ohjaaja.net/painopiste/papereita.html>

Jumalan silmissä kaunis – tytöt ja pojat 2005. Jumalan silmissä kaunis – painopisteen taustateksti.

<http://www.ohjaaja.net/painopiste/papereita.html>

Jumala on. Elämä on nyt. Rakkaus liikuttaa 2010. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon lapsi- ja nuorisotyön missio ja visio sekä strategia 2010. Viitattu 28.12.2010 http://www.evl-slk.fi/files/39/lapsi_ja_nuorisotyon_strategia04.pdf

Kankkunen, Paula; Harinen, Päivi; Nivala, Elina; Tapio, Mari 2010. Kuka ei kuulu joukkoon? Lasten ja nuorten kokema syrjintä Suomessa. Sisäministeriön julkaisut 36/2010. Helsinki: Sisäministeriö. Viitattu 8.11.2011.

[http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/DF02D15C5CFCDE65C2257854002C450B/\\$file/362010.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/DF02D15C5CFCDE65C2257854002C450B/$file/362010.pdf)

Karvinen, Marita 2010. Sateenkaaren värit koulussa – suvaitsevaisuudesta yhdenvertaisuuteen. Teoksessa Teoksessa Markku Suortamo, Liisa Tainio, Elina Ikävalko, Tarja Palmu & Sirpa Tani (toim.) Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus, 111–132.

Kirkkolaki 2005/828, 21.10.2005. Viitattu 28.12.2011.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054#L22>

Kirkkojärjestys 1991/1055 v. 1993, 8.11.1991. Viitattu 9.2.2012.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055>

Laki rekisteröidystä parisuhteesta 9.11.2001/950. Viitattu 14.12.2010

[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010950?search\[type\]=pika&search\[pika\]=rekister%C3%B6ity%20parisuhde](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010950?search[type]=pika&search[pika]=rekister%C3%B6ity%20parisuhde).

Lakialoite i.a. Laki avioliittolain muuttamisesta, rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain 1 luvun kumoamisesta sekä transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain 2 §:n toisen momentin kumoamisesta.

Viitattu 9.2.2012. http://dl.dropbox.com/u/43917853/tasa-arvoinen%20avioliittolaki_Final.pdf

Launonen, Pekka 2008. Kirkon nuorisotyö – hengellisen, pedagogisen ja sosiaalisen kolmiyhteys. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 78–89.

Lehto E., Juhani & Kovero, Camilla 2010. Homoseksuaalisuus tieteen näkökulmasta ja miesten kertomana. Helsinki: Osuuskunta Lilith.

Lehtonen, Jukka 2003. Seksuaalisuus ja sukupuoliuus koulussa. Näkökulmana heteronormatiivisuus ja ei-heteroseksuaalisten nuorten kertomukset. Helsingin yliopisto. Sosiologian laitos. Väitöskirja.

Luukkonen, Liisa 2006. Jokainen tyttö ja poika on Jumalan toivoma. Pyhäkoulu-lehti 6. Viitattu 29.12.2011.
<http://www.ohjaaja.net/painopiste/papereita.html>

Moshman, David 2005. Adolescent Psychological Development. Rationality, Morality and Identity. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Mustola, Kati 2007. Suomalaisten lesbo- ja homoliikkeiden historiaa. Teoksessa Kati Mustola ja Johanna Pakkanen (toim.) Sateenkaari-Suomi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Helsinki: LIKE, 18–42.

Nuorten keskus i.a. Jumalan silmissä ihme. Viitattu 1.1.2012.
<http://www.nuortenkeskus.fi/fi/valineita/materiaalit/muut+materiaalit/jumalan+silmissa+ihme/>

- Nurmi, Jari-Erik; Ahonen, Timo; Lyytinen, Heikki; Lyytinen, Paula; Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.
- Pimenoff, Veronica 2006. Intersukupuolisuus. Teoksessa Dan Apter, Leena Väisälä & Kari Kaimola. Seksuaalisuus. Helsinki: Duodecim, 173–182
- Punnonen, Varpu 2008. Sukupuolisensitiivinen sosiaalinen nuorisotyö. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 521–540.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.
- Reinikainen, Riikka 2002. Nuorten seksuaalisuuteen kasvaminen. Tutkimus yläasteen seksuaalikasvatuksesta ja sen arvopohjasta nuorten seksuaalisen kasvun tukijana. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu –työ.
- Rippikoulusuunnitelma 2001. Elämä – usko – rukous. (2001). Porvoo: Kirkkohallitus, Kirkon kasvatustieteiden keskus
- Seksuaalinen tasavertaisuus ry i.a.a Seta – Seksuaalinen tasavertaisuus ry. Viitattu 10.1.2012. <http://www.seta.fi/index.php?k=16215>
- Seksuaalinen tasavertaisuus ry i.a.b Nuorisotyö. Viitattu 10.1.2012. <http://www.seta.fi/index.php?k=16290>
- Seksuaalinen tasavertaisuus ry i.a.c Poliittinen strategia. Viitattu 10.1.2012. <http://www.seta.fi/index.php?k=17650>
- Sinkkonen, Jari 2010. Nuoruusikä. Helsinki: WSOY

Suhonen, Malla 2007. Transsukupuolisuuden näkymätön historia. Teoksessa Kati Mustola & Johanna Pakkanen (toim.) Sateenkaari-Suomi. Sek-suaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Helsinki: LIKE, 53–65.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. Kirkon keskushallinto. Viitattu 28.12.2011.

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp3?open&cid=Content814CB>

Seksuaalisuus2012 i.a. Viitattu 10.2.2012.

<http://www.seksuaalisuus2012.fi/index.php>

Syrjäläinen, Eija & Kujala, Tiina 2010. Sukupuolitietoinen tasa-arvokasvatus – vaiettu aihe opettajankoulutuksessa ja koulun arjessa. Teoksessa Markku Suortamo, Liisa Tainio, Elina Ikävalko, Tarja Palmu & Sirpa Tani (toim.) Sukupuoli ja tasa-arvokoulussa. Jyväskylä: PS-kustannus, 25–40.

Stålström, Olli 1997. Homoseksuaalisuuden sairausleiman loppu. Helsinki: Gaudeamus.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos i.a. ICD-10-tautiluokitusta päivitetään 2011.

Viitattu 3.1.2012. http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/uutinen?id=25489

Transtukipiste 2010. Transtukipisteen toimintasuunnitelma 2010. Viitattu

10.1.2012. <http://www.transtukipiste.fi/index.php?k=17261>

Vilka, Hanna 2010. Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen. Juva: Ps-kustannus.

Yhdenvertaisuus.fi i.a. Mikä yhdenvertaisuus.fi Viitattu 17.4.2011.

<http://www.yhdenvertaisuus.fi/>

Yhdenvertaisuuslaki 20.1.2004/21. Viitattu 17.4.2011.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021>

LIITE 1: PILOTTIMATERIAALI

Yhdenvertaisuuden edistäminen seurakunnissa: näkökulmana sukupuolisensitiivisyys

- I Jumalan kuvaksi hän hänet loi
- II Seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuoli
- III Yhdenvertaisuus seurakunnissa
- IV Kohtaamisen tueksi
- V Toiminnallisia menetelmiä
- VI Sanasto
- VII Mistä tukea?

Lähteet

Hyvä työtoveri!

Oheinen materiaaliluonnos seurakunnille on syntynyt opiskelija Emilia Kaasisen (Diak Etelä) kehittämishankkeena kymmenen viikon harjoittelun kuluessa Kirkkohallituksessa.

Lokakuussa 2011 hän kerää kokeilusta palautteen teemahaastatteluina ja jatkaa sen pohjalta opinnäytetyötään. Kun tutustut materiaaliin, kannattaa miettiä ainakin seuraavia asioita:

- tämän materiaalin tarpeellisuus ja käyttökelpoisuus nuorisotyössä?
- mitä katsot materiaalista vielä puuttuvan?
- onko siinä jotakin liikaa/tarpeetonta?
- tarvitaanko kuvitusta? mitä liitteenä oleva kuvaesimerkki viestii?
- mitä ajatuksia materiaali herättää työyhteisössäsi?

Lämmin kiitos, että olet lupautunut luonnoksen yhdeksi testaajaksi työssäsi nuorten kanssa. Yhdenvertaisuus on tärkeä ja ajankohtainen teema työstettäväksi eri näkökulmista.

Helsingissä 11.5.2011

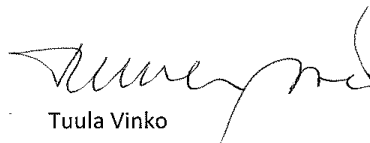
Kirkkohallitus

Kasvatus ja nuorisotyö

Marja-Leena Toivanen

Kasvatuksen ja nuorisotyön johtaja

Tuula Vinko

Kasvatuksen ja nuorisotyön työalasihteeri

tuula.vinko@evl.fi/ (09) 180 2347

Emilia Kaasinen

opiskelija/harjoittelija

emilia.kaasinen@student.diak.fi

I Jumalan kuvaksi hän hänet loi

Yhdenvertaisuus kuuluu kaikille

Yhdenvertaisuus on perusoikeus ja kaikilla on oikeus saada yhtäläiset mahdollisuudet kouluttautua, saada palveluita ja tehdä töitä. Yhdenvertaisuuslaki kieltää syrjinnän iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. (Yhdenvertaisuus.fi) Jotta perusoikeus toteutuisi kaikkien kohdalla, tulee jokaisen ihmisen omalta osaltaan tukea yhdenvertaisuuden edistymistä. Kukaan ei voi kantaa vastuuta kaikkien oikeuksista, mutta yksilö voi tukea joitakin näistä vähemmistöryhmistä. Näin kaikkien yhdenvertaisuus kasvaa.

Sisäministeriön julkaisu *Kuka ei kuulu joukkoon? Lasten ja nuorten syrjintäkokemukset Suomessa* kertoo, että 10–17-vuotiaiden lasten ja nuorten syrjintäkokemukset ovat yleisiä (Kankkunen ym. 2010). Julkaisua edeltäneessä tutkimuksessa otettiin huomioon erityisesti yhdenvertaisuuslaissa mainitut vähemmistöryhmät. Julkaisussa todetaan, että erityisen alttiita syrjinnälle ovat eri vammaisryhmiin kuuluvat, pitkäaikaissairaat, sekä seksuaalivähemmistöihin kuuluvat lapset ja nuoret. Kuitenkin syrjintäkokemukset olivat yleisiä myös lapsilla ja nuorilla, jotka eivät kuuluneet mihinkään tutkimuksessa mukana olleisiin vähemmistöihin. Syrjinnälle voi olla syynä mikä tahansa ominaisuus tai piirre.

Meidän kirkko: askelia kohti yhdenvertaisuutta

Meidän kirkko 2015- strategiassa todetaan:

- taistelemme oikeudenmukaisuuden puolesta
- puolustamme heikkojen ja syrjäytyneiden oikeuksia

Meidän kirkko 2015- strategia innostaa seurakuntia taistelemaan oikeudenmukaisuuden puolesta sekä puolustamaan heikkojen ja syrjäytyneiden oikeuksia (Kirkkohallitus 2007). Nämä linjaukset ovat askelia kohti yhdenvertaisia seurakuntia. Kun seurakunnan jäsenet tunnistavat ja tunnustavat kaikki ihmiset yhdenvertaisiksi niin toistensa kuin Jumalankin edessä, syrjintä vähenee, ellei jopa lopu kokonaan. Yhdenvertaisuutta edistämällä myös rakennamme parempaa maailmaa lapsille ja nuorille.

Sukupuolisensitiivisellä toiminnalla edistetään yhdenvertaisuutta seurakunnissa. Kokonaisvaltaisessa sukupuolisensitiivisyydessä otetaan huomioon naisten ja miesten, tyttöjen ja poikien väliset erot, mutta myös yksilöiden väliset erot sukupuolesta riippumatta. Se mahdollistaa kaikille sellaisen sukupuolen ilmaisun, kun heille itselleen on luontevinta. Sukupuolisensitiivinen seurakunta tunnistaa ja tunnustaa sukupuolen moninaisuuden. (Moninaisuus mahtuu kouluun, Seta.) Näin kaikki, myös lapset ja nuoret tuntevat olonsa omana itsenään turvalliseksi ja yhdenvertaisuus edistyy. Yhdenvertaisuudessa seurakunnassa kaikki ovat vapaita ilmaisemaan esimerkiksi omaa uskoa tai etnisyyttään itselleen sopivimmalla tavalla, mutta ketään loukkaamatta.

Tiedon lisääntyminen edistää seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisuutta. Myös painopiste *Jumalan silmissä kaunis. Tytöt ja pojat* toi vuosina 2006-2008 kristilliseen kasvatukseen näkymiä ruumiillisuudesta, sukupuolisuudesta ja seksuaalisuudesta. Painopisteen myötä seurakunnille tarjottiin virikemateriaalia, tapahtumia, sekä teoreettista tietoa. Tavoitteena oli muun muassa tiedostaa tyttöjen ja poikien sukupuoli-suus, ominaislaatu ja erityistarpeet, sekä soveltaa tätä ymmärrystä käytännön työssä ja löytää lapsia ja nuoria kokonaisvaltaisesti tukeva seksuaalikasvatus, jolla vahvistetaan heidän kasvuaan naisiksi ja miehiksi. (*Jumalan silmissä kaunis – tytöt ja pojat* i.a.) Samankaltaisten tavoitteiden vuoksi tämäkin materiaali on yksi *Jumalan silmissä kaunis*-painopisteen hedelmistä. Ihmisoikeusnäkökulmasta sukupuolisensitiivisyydestä puhuvat opetusmateriaalit Friidu ja Fredi. Friidu on vuonna 2004 tuotettu opetusmateriaali tyttöjen ja naisten ihmisoikeuksista ja Fredi taas vuonna 2007 tuotettu materiaali poikien ja miesten oikeuksista. Friidun tuottamisessa olivat mukana muun muassa Unioini Naisasiainliitto Suomessa sekä Tyttöjen talo. Fredi oli osa Settlementtinuorten liitto ry:n koordinoimaa Poikien maailma- hanketta. Materiaalia oli tuottamassa muun muassa Kirkkohallitus sekä Nuorten Keskus. Materiaalien tavoitteena on edistää tasa-arvoa ja ihmisoikeuksia nimenomaan sukupuolisensitiivisestä näkökulmasta. (Fredi – pojat, tasa-arvo ja ihmisoikeudet 2007.)

Vuoden 2011 Yhteisvastuu-kampanja torjuu nuorten yksinäisyyttä. (Yhteisvastuu.fi) Kuten tutkimus lasten ja nuorten syrjäytäkokeuksista kertoo, ovat yksinäisyys ja syrjäytyminen todellisia ongelmia. Haaste puuttua näihin ilmiöihin on vaikea, mutta pienikin teko synnyttää tärkeitä muutoksia.

II Seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuoli

Seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuoli ovat molemmat osa ihmisen identiteettiä ja jollain tavalla kiinnittyvät toisiinsa. Siksi monet liittävät ne yhteen ja sekoittavat niihin liittyvät termit toisiinsa. Seksuaalisuus ja sukupuoli ovat kuitenkin erillisiä ilmiöitä. Sukupuolen kokeminen ei määritä seksuaalista suuntautumista, eikä seksuaalinen suuntautuminen määrittele sukupuolen kokemista.

Seksuaalinen suuntautuminen ja sen moninaisuus

Seksuaalisuus on Jumalan antama lahja ihmiselle, ja se on osa luotuisuutta. Seksuaalisuuteen kuuluu seksuaalinen suuntautuminen. Seksuaalinen suuntautuminen kertoo, kehen henkilö tuntee vetoa niin seksuaalisesti kuin emotionaalisesti. Suuntautumisesta kertovat muun muassa tunteet, fantasiat ja/tai seksuaaliset kontaktit. Seksuaalinen suuntautuminen ulottuu ihmisen lähes jokaiselle elämän osa-alueelle, ja se on vahva osa identiteettiä.

Seksuaalisia suuntautumisia on erilaisia. Heteroseksuaalisuus on yksi seksuaalinen suuntautuminen. Hetero voi ihastua, rakastua ja/tai tuntea seksuaalista vetoa pääosin eri sukupuolta kohtaan. Muita seksuaalisia suuntautumisia ovat lesbo, homo ja biseksuaali.

Sukupuoli ja sen moninaisuus

Kristillinen ihmiskäsityksen mukaan ihmisellä on ruumis, jossa on sielu. Ruumis ja sielu kuvaavat ihmisen identiteetin ja olemuksen eri ulottuvuuksia. Myös ihmisen sukupuolella on monta ulottuvuutta, joista vain yksi on fyysinen ulottuvuus. Muita ulottuvuuksia ovat psyykinen, kulttuurinen ja sosiaalinen. (Näre 2006, 42.) Ihmisen sukupuoli-identiteetti määrittyy kaikkien näiden ulottuvuuksien perusteella eikä esimerkiksi sosiaalinen sukupuoli ole aina sama kuin fyysinen. Sukupuoli-identiteetti on kokemus omasta sukupuolestamme. Myös sukupuolen ilmaisu on osa sukupuoli-identiteettiä. Jotkut ilmaisevat itseään naisellisesti, jotkut miehekkäästi ja toiset taas androgyynisti, eli sukupuolineutraalisti. Fyysiset ominaisuudet eivät aina määrittele, miten henkilö ilmaisee sukupuoltaan, vaan enemminkin ilmaisu liittyy sukupuolen henkiseen ulottuvuuteen.

Sukupuolen moninaisuuteen kuuluvat naiset, miehet, eri tavat ilmaista naiseutta ja mieheyttä, sekä transihmiset ja intersukupuoliset.

Hetero- ja sukupuolinormatiivisuus

Normit ovat osa yhteiskuntaa. Odotusten mukaan toimiminen yleensä takaa sosiaalisen hyväksynnän. Ihminen, joka seksuaalisen suuntautumisensa, sukupuoli-identiteettinsä tai sukupuolen ilmaisunsa vuoksi ei mahdu hänen ympäristönsä normien asettamien rajojen sisäpuolelle, joutuu helposti ahtaalle; hän saattaa jäädä näkyvämmäksi, ulkopuoliseksi tai kokea itsensä alempiarvoiseksi.

Heteronormatiiviseen ajatteluun kuuluu se, että naiset rakastuvat miehiin ja miehet naisiin. Tuolloin heteroseksuaalisuutta pidetään lähtökohtana, se on odotettua ja toivotumpaa. Heteronormatiivisuus on usein niin vahvasti meissä, että emme huomaa sitä. Monesti lähtökohta kahvipöytäkeskusteluissakin on se, että kaikki ihmiset ovat heteroita. Heteronormatiivisuuden yksi negatiivinen seuraus on myös nuorten kesken paljon kuultu ”homottelu”. Se voi satuttaa enemmän kuin ”homottelija” uskoisi ja siihen pitää aikuisena aina puuttua.

Myös sukupuolinormatiivisuus on osa yhteiskuntaamme, jopa vahvemmin kuin heteronormatiivisuus. Meissä elää vahva käsitys siitä, että on olemassa vain kaksi sukupuolta ja molemmat sukupuolet toimivat sukupuolelleen tyypillisellä tavalla. Poikiin kohdistuu tiukkoja odotuksia siitä, miten heidän tulee pukeutua, käyttäytyä ja millainen rooli heidän tulee ottaa. Vaikka naisille pukeutumiskoodit saattavat olla vapaampia, myös naisten odotetaan usein käyttäytyvän sukupuolelleen ominaisella tavalla. Jos halutaan toimia sukupuolisensitiivisesti, ajattelussa ja asenteissa pyritään pääsemään eroon normatiivisuuksista.

Nuoret pohtivat usein, että kelpaavatko he sellaisina tyttöinä ja sellaisina poikina kuin he ovat. Pukeutuvatko he ”oikein”? Käyttäytyvätkö he, kuten heiltä odotetaan? Aikuisina ja ammattilaisina seurakunnan työntekijät vahvistavat nuoren itseluottamusta ja identiteettiä.

III Yhdenvertaisuus seurakunnissa

Yhdenvertaisuuslaki (2004/21) asettaa viranomaisille yleisen yhdenvertaisuuden edistämismääräyksen. Tämä velvoite koskee myös evankelisluterilaista kirkkoa. Yhdenvertaisuutta tulee edistää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Huomioimalla seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt seurakunnan toiminnassa edistet siten yhdenvertaisuutta.

On otettava huomioon, että suvaitsevaisuus ei ole sama asia, kuin yhdenvertaisuus. Suvaitsevaisuus on oikea askel kohtia yhdenvertaisuutta, mutta askel on kuitenkin pieni. Jos hetero- ja sukupuolinormatiivisuutta ei haasteta läpileikkaavasti vaan sukupuolisensitiivisyys jää pinnalliseksi, annetaan kuva, että seurakunnan korkeimmaksi tavoitteeksi riittää suvaitsevaisuus. Työntekijän on hyvä tiedostaa omat hetero- ja sukupuolinormatiiviseen ajatteluun liittyvät kysymyksensä, ja kiinnittää huomiota siihen, kohtelee esimerkiksi tyttöjä ja poikia yhdenvertaisesti. Näin päästään seurakunnissa suvaitsevaisuudesta yhdenvertaisuuteen ja kohti sukupuolisensitiivisyyttä.

Yhdenvertainen seurakunta luo avoimen ja kutsuvan ilmapiirin, joka välittää tätä ilmapiiriä myös kotikirkon seinien ulkopuolelle.

Evankeliumi kaikille

Kristillinen kirkko opettaa, että kaikki ihmiset ovat Jumalan luotuja ja hänen kuviaan. Vaikka olemme seksuaalisesti moninaisia, olemme Jumalan silmissä yhdenvertaisia. Jokaisella on oikeus Raamatun välittämään ilosanomaan. Perustyössään seurakunnan työntekijä jakaa evankeliumin armoa, rakkautta ja lähimmäisestä välittämistä. Kristitty ei voi rakastaa Jumalaa rakastamatta hänen luotujaan. Lähimmäisenrakkaus ei ole vain seurausta uskosta, vaan se kietoutuu uskon olemukseen. Luterilaisessa etiikassa rakkaus Jumalaan ja lähimmäiseen kuuluvat yhteen. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.)

Teoksessa *Saanko olla totta?* pastori Arja Penttinen tuo esiin ajatuksen, että lisääntyvä tieto ihmisydestä ja luomakunnasta haastaa muuttamaan kristityn eettistä ajattelua ja sitä kautta kirkon opetusta. Penttinen kuitenkin toteaa, että tästäkin huolimatta kirkon usko ja evankeliumi ovat muuttumattomia. Kristillinen usko perustuu Kristuksen sovitykseen, jonka armosta me saamme kaikki olla osallisia. (Penttinen 2011, 271)

Jeesus kohteli jokaista ihmistä sensitiivisesti ja myös haastoi monia aikansa normeja. Mihin Jeesuksen ennakkoluuloton esimerkki meitä kutsuu tänään?

IV Kohtaamisen tueksi

Kunnioitus

Kuten kaikessa kohtaamisessa myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kohdattaessa tärkeintä on kunnioitus. Kaikilla on oikeus siihen, että heitä kunnioitetaan sukupuoleen, sen ilmaisuun tai seksuaaliseen suuntautumiseen katsomatta. Kunnioittamista on myös oikeilla termeillä puhuminen. Kohtaamisen tueksi tähänkin materiaalin on liitetty sanasto.

Tukeminen

Nuorta tulee kannustaa olemaan oma itsensä. Pohtiminen ja ihmettely kuuluvat nuoruuteen, eikä sitä pidä väheksyä. Jos nuori kokee tarvitsevansa tukea identiteettinsä vahvistamisen kanssa tai siihen miten suhtautua löytyneeseen vähemmistöidentiteettiin, on tärkeintä, että hän ei jää kysymyksineen yksin. Vanhemmille puhuminen voi olla nuorelle tärkeää. Jos nuori kokee vanhemmille puhumisen pelottavana, hänen kanssaan voi pohtia sitä, miten vanhemmat mahdollisesti suhtautuvat. Mikä on pahinta ja mikä parasta, mitä voi tapahtua?

Normatiivisuuden välttäminen

Normatiivisuutta voi olla esimerkiksi sukupuolittava puhe. Jokaista nuorta tulee kohdella tasavertaisesti riippumatta hänen sukupuolestaan. On syytä välttää esimerkiksi leikeissä sukupuolen perusteella jaettuja ryhmiä tai liittämästä tiettyjä ominaisuuksia tiettyyn sukupuoleen (tytöt ovat kiltimpiä, kuin pojat). Tietenkin joskus sukupuoleen perustuvat ryhmät toimivat vahvistavasti, mutta on syytä pohtia, milloin sukupuoleen perustuva jako on perusteltua ja milloin ei. Näin nuorille viestitään yhdenvertaisuudesta.

Nimittelyyn tulee puuttua joka kerta

Nimittely satuttaa useampaa nuorta ja ihmistä kuin vain nimittelyn kohdetta. ”Transuttelu” ja ”homottelu” satuttaa tietenkin, jos kokee kuuluvansa seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön, mutta se satuttaa myös niitä, joiden lähipiiriin kuuluu näiden vähemmistöjen edustajia. Sanat ”transu”, ”homo” ja ”huora” esiintyvät nuorten puheissa haukkumasanoina ihmisistä, jotka eri tavoin rikkovat sukupuoleen tai seksuaalisuuteen liitettyjä normeja. Monesti nuoret käyttävät näitä sanoja myös huolimatta esimerkiksi nimittelyn henkilön sukupuolen ilmaisusta. Näiden sanojen epäasialliseen ja syrjivään käyttöön tulee puuttua joka kerta. Sanaa homo saa toki käyttää, jos puhuu oikeasti homoudesta ja seksuaalivähemmistöistä.

Sanat ovat latautuneita ja niiden käyttö väärässä kontekstissa perustuu ennakkoluuloihin ja syrjiviin asenteisiin sekä ylläpitää eriarvoisuutta. (Moninaisuus mahtuu kouluun. Seta.)

V Toiminnallisia menetelmiä

POHDITAAN ITSENÄISESTI

Oma sukupuolisuuteni?

Tavoite: Nuori pohtii omaa sukupuolisuuttaan ja sitä mikä tekee ihmisestä miehen ja mikä naisen. On tärkeää pitää tehtävä suljettuna, jotta kenellekään ei muodostu paineita oman sukupuolisuutensa selittämiseen muille.

Menetelmä: Pyydä nuoria etsimään oma, rauhallinen paikka. Jaa heille paperia ja kynä. Sitten pyydä heitä pohtimaan seuraavia kysymyksiä: Mitkä piirteet (ulkonäössä ja luonteessa) tekevät minusta tytön/pojan? Miten pukeudun? Millaisia rooleja otan esimerkiksi koulussa? Mitä minulta odotetaan tyttönä/poikana? Kohdellaanko esimerkiksi

koulussa tyttöjä ja poikia eritavalla? Miten minua kohdeltaisiin, jos olisin toista sukupuolta?

Tarvittavat välineet ja aika: Tarvitaan **paperia ja kynä**. Ryhmän mukaan varaa aikaa **10-20 min**

Unelmien kumppani I

Tavoite: Nuori miettii, mihin asioihin hän kiinnittää mahdollisessa kumppanissa huomiota ja mitä arvoja hänellä on seurustelun suhteen. Korostuuko paperilla kumppanin luonne vai ulkonäkö? Mitkä seikat niissä nousevat tärkeimmiksi?

Menetelmä: Kukin piirtää/kirjoittaa/runoilee/maalaa oman unelmiensa kumppanin. Kukin voi valita itselleen luontevimman tavan. Pyydä nuoria kuvaamaan paperille unelmien kumppanin luonnetta ja ulkonäköä. Korosta, että tämä on yksilötehtävä, eikä kenenkään tarvitse näyttää luomustaan muille.

Tarvittavat välineet ja aika: Kirjoitusvälineitä, maaleja, siveltimiä ja paperia. Aikaa voi varata ryhmästä riippuen **15-25 min**.

POHDITAA RYHMÄSSÄ

Unelmien kumppani II

Tavoite: Nuoret miettivät, mihin asioihin he kiinnittävät mahdollisessa kumppanissa huomiota ja mitä arvoja heillä on seurustelun suhteen. Voiko luonteen piirteitä laittaa tärkeysjärjestykseen?

Menetelmä: Jaa nuoret pieniin ryhmiin. Pyydä ryhmiä kirjaamaan ylös, millaisia luonteenpiirteitä he haluaisivat kumppanillaan olevan. Mitä piirteitä ryhmäläiset erityisesti arvostavat? Kumpia on helpompi keksiä: ulkonäöllisiä piirteitä vai luonteen piirteitä? Korosta, että kumppanin sukupuolta ei tarvitse tässä tehtävässä mieltä sen tarkemmin. Näin poistetaan mahdollinen riski siitä, että joku pakotetaan kaapista ulostuloon tai salaamaan oma seksuaalinen suuntautumisensa.

Tarvittavat välineet ja aika: Ryhmät tarvitsevat **paperia ja kyniä**. Aikaa tehtävään kuluu ryhmästä riippuen noin **15-30 min**.

Suomi vuonna 2025

Tavoite: Nuoret tarkastelevat nykyistä yhteiskuntaa kriittisesti, omaa vaikuttavuutta siihen, sekä visioivat tulevaisuutta keskittymällä yhteen vähemmistöryhmään. Tavoitteena on myös herättää keskustelua vähemmistöjen oikeuksista.

Menetelmä: Jaa nuoret pienryhmiin. Anna jokaiselle ryhmälle yksi vähemmistöryhmä, jonka tilanteeseen he eläytyvät (esim. kielellinen, uskonnollinen, etninen, seksuaalinen vähemmistöryhmä) Pyydä ryhmiä miettimään, millainen Suomi olisi vuonna 2025, jos tämä vähemmistöryhmä saisi oikeuden päättää. Millaisia oikeuksia heillä olisi? Millaista heidän koulunkäyntinsä on? Mitä he opiskelevat? Keitä heidän luokallaan on? Miten heihin suhtaudutaan?

Lopuksi tehtävä puretaan keskustelemalla. Kaikki ryhmät esittelevät tuoksensa ja muut voivat kommentoida.

Tarvittavat välineet ja aika: Paperia ja kynät jokaiselle ryhmälle. Aikaa harjoitukseen kuluu noin **30-45 min.**

Lisää harjoituksia löydät muun muassa opetusmateriaaleista Friidu ja Fredi (kts. luku-vinkit)

VI Sanasto

Lhbti

Kirjainyhdistelmä on lyhenne, jota käytetään kun puhutaan yleisesti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä (esim. lhbti- nuori). Kirjaimet tulevat sanoista lesbo, homo, bi-seksuaali, transihminen ja intersukupuolinen. Kansainvälisesti käytetään lyhennettä lgbti, jossa g tarkoittaa gay.

Seksuaalinen suuntautuminen

Biseksuaali

Henkilö, joka tuntee emotionaalista, eroottista ja/tai seksuaalista vetoa sekä miehiä että naisia kohtaan, tai hän ei koe kohteen sukupuolta merkityksellisenä asiana.

Hetero

Henkilö, joka tuntee emotionaalista, eroottista ja/tai seksuaalista vetoa pääosin eri sukupuolta kohtaan.

Homo

Henkilö, joka tuntee emotionaalista, eroottista ja/tai seksuaalista vetoa pääosin samaa sukupuolta kohtaan. Homo voi viitata sekä miehiin, että naisiin, suomen kielessä homolla tarkoitetaan yleisemmin miespuolista henkilöä.

Lesbo

Nainen, joka tuntee emotionaalista, eroottista ja/tai seksuaalista vetoa pääosin toisia naisia kohtaan.

Sukupuolen moninaisuus

Intersukupuolinen

Ihminen, jonka sukupuolta määrittelevät synnynnäiset tekijät eivät ole yksiselitteisesti miehen tai naisen. Intersukupuolisuus on yleiskäsite moneen eri tilaan. Kuten muutkin lapset, kasvava intersukupuolinen lapsi ymmärtää itse, mihin sukupuoleen kokee kuuluvansa.

Transihminen

Yleiskäsite, joka kuvaa kaikkia, joiden sukupuoli-identiteetti tai sukupuolen ilmaisu joskus tai aina eroaa niistä odotuksista sukupuolelle, johon heidät syntymähetkellä määriteltiin. Transihmisiin kuuluvat transvestiitit, transgenderit ja transsukupuoliset.

Transsukupuolinen

Kokee kuuluvansa toiseen sukupuoleen kuin mihin hänet on syntymähetkellä määritetty ja lapsena kasvatettu.

Transvestiitti

Kokee, että hänen identiteettinsä kuuluu sekä naiseutta että miehisyyttä. Hänellä on tarve ilmaista molempia sukupuoliä.

Transgender

Henkilö, joka on syntynyt miehen tai naisen kehoon, mutta tuntee itsensä sekä mieheksi että naiseksi tai ei kummaksikaan, tai joksikin ihan muuksi.

Sukupuolen korjaus

Usein sukupuolen korjauksella tarkoitetaan lääketieteellisiä hoitoja, joiden avulla transsukupuolinen tai transgender henkilö voi korjata kehoaan vastaamaan koettua sukupuolta. Sukupuolen korjauksella on myös sosiaalinen ulottuvuus. Esimerkiksi transmies haluaa, että häntä kohdellaan kuten muita miehiä ja hän on miehen roolissa sosiaalisissa tilanteissa. Sukupuolen korjaukseen kuuluu myös väestörekisteriin omien tietojen muuttaminen (nimi ja sukupuoli).

Perhe

Avoliitto

Avoliitto on miehen ja naisen välinen sopimus ja suhde. Avoliittoa solmittaessa pari sitoutuu toisiinsa julkisesti, ja liitto saa yhteiskunnallisen aseman. Suomessa avoliiton voi solmia joko maistraatissa siviilivihkimisenä tai kirkollisena vihkimisenä. Kirkollinen vihkimys on sekä oikeudellinen tapahtuma, että pyhä toimitus. Siinä liitolle pyydetään Jumalan siunausta. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.b.)

Avoliitto

Avoliitossa pariskunta elää yhdessä avoliitonomaisissa olosuhteissa, mutta heitä ei ole vihitty avoliittoon. Sitoutuneessa avoliitossa pariskunnalla voi olla lapsia ja liitto perustuu yhteiseen sopimukseen ja rakkauteen aivan, kuten avoliitossakin. Avosuhde on julkinen liitto, johon liittyy tiettyjä juridisia velvoitteita ja oikeuksia. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.c.)

Rekisteröity parisuhde

Juridinen termi, joka kuvaa samaa sukupuolta olevien virallista parisuhdetta. Rekisteröidyssä parisuhteessa olevilla ei ole kaikkia samoja oikeuksia kuin naimisissa olevilla. Esimerkiksi ulkoinen adoptio ei ole vielä nais- ja miespareilla mahdollista. Samaa sukupuolta olevat parit ovat Suomessa voineet rekisteröidä parisuhteensa vuodesta 2002 lähtien. (Laki rekisteröidystä parisuhteesta 2001, Kaasinen 2010.)

Sateenkaariperhe

Lapsiperhe, jossa yksi tai useampi vanhempi kuuluu seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön ja joka näin itsensä määrittelee. Sateenkaariperheet voivat olla monenlaisia. Perheessä voi olla esimerkiksi kaksi äitiä tai kaksi isää ja heidän lapsensa. Perhe voi olla itsellisten vanhempien perhe tai ns. kolmi- tai neliapilaperhe, jossa esimerkiksi miesparilla on lapsia naispuolisen ystävän tai ystäväpariskunnan kanssa. (Kaasinen 2010.)

VII Mistä tukea?

Yhteyttä voi ottaa kirkon Perheasian neuvottelukeskukseen, jossa selvitetään perhe-elämään, parisuhteeseen ja ihmisen henkilökohtaiseen elämään liittyviä kysymyksiä. www.evl.fi → Apua ja tukea → Koti ja ihmissuhteet → Perheneuvonta

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin liittyvissä kysymyksissä voi ottaa yhteyttä Setaan tai Transtukupisteeseen. Seta on valtakunnallinen ihmisoikeusjärjestö, jonka tavoite on **yhteiskunnallinen yhdenvertaisuus sekä yksilön hyvinvointi** riippumatta seksuaalisesta suuntautumisesta, sukupuoli-identiteetistä, sukupuolen ilmaisusta tai perhe muodosta. Seta on jakautunut aluejärjestöihin, joiden kattojärjestönä toimii valtakunnallinen Seta Helsingissä. Aluejärjestöt tarjoavat vertaistukea sekä sosiaalityöntekijän palveluja. Oman alueen aluejärjestöt löytyvät osoitteesta www.seta.fi → Jäsenjärjestöt.

Transtukupiste on asiantuntija sukupuolen monimuotoisuudessa. Se tarjoaa psykososiaalisia tukipalveluja transihmisille ja heidän läheisilleen. Palveluihin kuuluu maksuton ammattimainen keskusteluapu sekä vertaistukea. Lisätietoa osoitteesta www.transtukupiste.fi

Lukuvinkkejä:

- Fredi – pojat, tasa-arvo ja ihmisoikeudet: oppimismateriaali. Saija Holm ja Mari-Elina Laukkanen (toim.) Tuotettu osana Setlementtinuoret ry:n koordinoimaa *Poikien maailma*-hanketta. http://www.setlementtinuoret.fi/files/5/fredi_julkaisu.pdf
- Friidu - tyttöjen ja naisten ihmisoikeudet: oppimismateriaali. Rosa Puhakainen (toim.) <http://www.ihmisoikeudet.net/uploads/materiaali/friidu.pdf>
- Jumalan silmissä IHME. Puhetta seksuaalisuudesta, ruumillisuudesta ja sukupuolisuudesta. Toim. Eija Järviö, Arja Kinnula, Kari Lankinen ja Maija Sarajärvi
- Jumalan silmissä kaunis. Tytöt ja pojat. Artikkelikokoelma. Toim. Leena Heino-nen, Eero Jokela ja Jouko Porkka
- Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet. Suomen EV.-LUT. Kirkon Keskushallinto Sarja B 2009:1. Piispainkokouksen asettaman työryhmän mietintö
- Saanko olla totta? Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus. Toim. Liisa Tuovinen, Olli Stålström, Jussi Nissinen ja Jorma Hentilä
- Sateenkaari-Suomi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Toim. Kati Mustola & Johanna Pakkanen
- Ulos kaapista. Marja-Leena Parkkinen. *Seksuaalivähemmistöön kuuluvat ja heidän omaisensa kertovat kokemuksistaan*
- Uskalla.fi. Uskalla olla itsesi – myös urheilussa. <http://www.uskalla.fi/>
- Yhdenvertaisuus Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työyhteisöissä. Henrietta Grönlund 2010. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2010:4.

Lähteet

- Holm, Saija & Laukkanen, Mari-Elina (toim.) 2007. Fredi. Pojat, tasa-arvo ja ihmisoi-
keudet. Opetusmateriaali. Helsinki: Aksidenssi.
- Heinonen, Leena; Jokela, Eero & Porkka, Jouko 2006. Jumalan silmissä kaunis. Tytöt ja
pojat kasvatuksen painopisteenä 2006-2008. Artikkelikokoelma. Helsinki: Kirk-
kohallitus.
- Jumalan silmissä kaunis – tytöt ja pojat 2005. Painopisteen taustateksti. Viitattu
26.4.2011. <http://www.ohjaaja.net/painopiste/papereita.html>
- Kaasinen, Emilia 2010. Lhbt- sanasto. <http://www.seta.fi/index.php?k=17509>. Viitat-
tu 8.4.2011.
- Kankkunen, Paula; Harinen, Päivi; Nivala, Elina; Tapio, Mari 2010. Kuka ei kuulu jouk-
koon? Lasten ja nuorten kokemaa syrjintää Suomessa. Sisäministeriön julkaisut
36/2010. Helsinki: Sisäministeriö. Viitattu 8.4.2011.
[http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/DF02D15C5CFCDE65C2257854002
C450B/\\$file/362010.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/DF02D15C5CFCDE65C2257854002C450B/$file/362010.pdf)
- Laki rekisteröidystä parisuhteesta 2001/950
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010950>
- Näre, Sari 2006. Tyttöjen ja poikien sukupuolikulttuuri. Teoksessa Heinonen, Leena;
Jokela, Eero & Porkka, Jouko (toim.) Jumalan silmissä kaunis. Tytöt ja pojat
kasvatuksen painopisteenä 2006-2008. Artikkelikokoelma. Helsinki: Kirkkohal-
litus, 40-47.
- Penttinen, Arja 2011. Pappi ja sateenkaarikansa. Teoksessa Tuovinen, Liisa; Ståhlström,
Olli; Nissinen, Jussi & Hentilä, Jorma (toim.) Saanko olla totta? Sukupuolen ja
seksuaalisuuden moninaisuus. Helsinki: Gaudeamus, 271-282.
- Seksuaalinen tasavertaisuus ry. Moninaisuus mahtuu kouluun. Vinkkejä lhbt- sensi-
tiiviseen opetukseen ja homotteluun puuttumiseen
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. Luterilainen etiikka. Viitattu 5.5.2011.
<http://www.evl.fi/kkh/to/kkn/koulu/lutetik3.html>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.b. Avioliiton merkitys. Viitattu 5.5.2011.
[http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/OCE3F6033CC577B2C225708400436993?O
penDocument&lang=FI](http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/OCE3F6033CC577B2C225708400436993?O
penDocument&lang=FI)
- Suomen evankelis-luterilainen i.a.c. Aamenesta öylättiin. Viitattu 5.5.2011.
http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Avoliitto%3B_avosuhte
- Suomen evankelisluterilaisen kirkon keskushallinto 2007. Meidän kirkko. Osallisuus-
den yhteisö. Suomen evankelisluterilaisen kirkon strategiaa vuoteen 2015 laa-
tineen työryhmän mietintö. Sarja C 2007:10. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Suomen evankelisluterilaisen kirkon keskushallinto 2009. Kirkko ja rekisteröidyt pa-
risuhteet. Piispainkokouksen 13.–14.9. 2005 asettaman työryhmän mietintö.
Sarja B 2009:1. Helsinki: Kirkkohallitus. Viitattu 10.5.2011.

[http://apostoli6.evl.fi/julkaisut.nsf/0/C0664FAEAAA3ABAAC22575830049B8A7/\\$file/rek-parisuhteet.pdf](http://apostoli6.evl.fi/julkaisut.nsf/0/C0664FAEAAA3ABAAC22575830049B8A7/$file/rek-parisuhteet.pdf)

Yhdenvertaisuuslaki 2004/21 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021>

Yhteisvastuu.fi i.a. <http://www.yhteisvastuu.fi/>

Tina Peltott